№ 216 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ

1913
ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ № 216

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул. № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak".
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզվով.
Յայտարարութիւնների համար վճարվում են խմբագրութեան տողագին 10—20 կոպ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ". TIFLIS, Rédaction du journal „MSCHAK".

Յայտարարութիւնների համար պէտք է դիմել 1 երեսի վրա իւրաքանչիւր տողի համար (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.
[illegible] Центральная Контора Объявленій Торг. Дома Л. и Э. Метцль и К°, [illegible] Морская, 11, [illegible] Маршалковская, 130, [illegible] Большая 38, [illegible] Площадь Биржи 8.
1913 [illegible] 1914 [illegible]

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 3 ՌՈՒԲ.
[illegible] —85 կ.
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել [illegible] 40 կ. [illegible]

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

1913—1914 Թ. ԹԱՏՐՈՆԱՇՐՋԱՆ

ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Խմբի կազմը (այբուբենական կարգով).

ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻՆԵՐ՝ տ. տ. Ադամեան, Աշխէն, Արուս, Արմէնեան-Դուրեան, Արուսեակ, Գուլազեան, Լիսիր-Սևումեան, Մանուչարեան, Ցամրիկ, Սիրանոյշ։

ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒՀԻՆԵՐ՝ տ. Աբովեան-Ցիցիանովա և օր. Ղարախանեան։

ԴԵՐԱՍԱՆՆԵՐ՝ Արմէնեան, Բերոյեան, Զարիֆեան, Թաշճեան, Մամիկոնեան, Մանուէլեան, Մուրադեան, Ցարութիւնեան, Սևումեան, Տէր-Առաքելեան, Փափազեան, Օվրեան։

ՌԵՊԵՐՏՈՒԱՐ. Գէօթէ—«Ֆաուստ», Մօլիէր—«Դօն-Ժուան», Շիլլէր—«Մարիա Ստիւարտ», Շէքսպիր—«Վենետիկի վաճառականը», Սոֆոկլէս -«Անտիգոնա», Տօլստօյ—«Լուսաւորութեան պտուղներ», Չեխով—«Քեռի Վանեա», Ալէքսանդրով—«Մի ամուսնութիւն», Փավր—«Սեզար Բիրոտո» (ըստ Բալզակի), Նեմիրովիչ-Դանչենկօ -«Կեանքի արժէքը», Ժուլավսկիի—«Էրոս և Պսիխէա», Զուդերման—«Երջանկութիւնը խաղաղ անկիւնում», Բար—«Համերգ», Բերնշտէյն—«Իզրաէլ», Բատայլ—«Խելագար կոյսը», Պշիբիշեվսկի -«Ոսկէ գեղմ», Ջիակօզա—«Տխուր սէր», Սարդու—«Կախարդուհի», Շանթ—«Հին-Աստուածներ», և մի շարք ինքնուրոյն պիէսներ։

—o—

Ներկայացումները կը կայանան՝

Երկուշաբթի օրերը—Արտիստական Ընկերութեան Թատրոնում։

Երեքշաբթի օրերը—Թիֆլիսի Ժողովարանում և ամիսը երկու անգամ—Ժողովրդական Տանը։

—o—

Սեզոնի բացումը—երկուշաբթի, հոկտեմբերի 7-ին

ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ

Լ. ՇԱՆԹԻ.

Ռեժիսսեօրներ—պ. պ. Արմէնեան և Սևումեան ✦ Օգնական—Փիրումեան
Ցուշարար—Սարգսեան ✦ Սցենարիուս—Թալեանեան

(հ.) առ. 824. 2—1

1914 Թ. յունվարի 1-ից նոր բացվելիք

Կարսի 2-դ Փոխադարձ Վարկի Ընկ. Խորհուրդը

ՀՐԱՒԻՐՈՒՄ Է

ՓՈՐՁԱՌՈՒ ԿԱՌԱՎԱՐԻՉ և ՀՄՈՒՏ ՀԱՇԻՒԱՊԱՀ

Խնդրվում է կցել անհրաժեշտ մանրամասն տեղեկութիւններ իրանց նախընթաց պաշտօնավարութեան և կրթութեան ցենզի մասին։

Առաջարկութիւններն ուղարկել Խորհրդի անունով ներկայ հոկտեմբերի 20-ից ոչ ուշ։

առ. (ա. օ.) 828. 5—1

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

ՄԻՔ. ԱՂԱՋԱՆԵԱՆՑ

(Մասնագէտ մեզասեռային, սիֆիլիսի և կաշու հիւանդութիւնների)

վերադառնալով արտասահմանից վերսկսում է հիւանդների ընդունելութիւնը ցեր. ժամը 1—4-ը և երեկ. ժամը 7—9-ը, Միխայլովսկի պր., 38. տէլէֆօն 6—63.

(ե. հ. կ.) առ. 753. 10 10

Բեռլինի համալսարանի

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ

Վերադառնալով արտասահմանից վերանորոգեց ներքին հիւանդութիւնների ընդունելութիւնը. առանձնապէս կրծքի, թոքերի, թոքախտի և սրտի. բժշկութիւն նաև խառն տուբերկուլիններով, արհեստական պնէվմօտօրակսով։ Թոքերի և սրտի քննութիւնը, լուսաւորված ընտգէնեան ճառագայթներով։ Ամէն օր՝ 9—12 ժամ և 5—7 ժ. երեկոյեան. Бебутовская 23, тел. 7—92.

(ա.օ.) առ. 92 100—79

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Ս. ԿԵՕՆՃԵԱՆ

Ընդունում է ատամի և բերանի հիւանդութիւն ունեցողներին. պլոմբ, արհեստական ատամներ, ատամի հեռացում, (առանց ցաւի)։

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ՝

Ամէն օր (Առաւօտեան ժ. 9—2-ը
(Երեկոյեան ժ. 4—7-ը

Անկիւն Արաս-Արաքսկայա հրապարակի և Լերմոնտովսկայա փողոցի, № 1.

(ե.հ.կ.) առ. 769. 74—9

ԲԺԻՇԿ

Ե. ՔԵՐԵՍՏԷՃԵԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ և ՋՂԱՅԻՆ հիւանդութիւններ։
(Առանձն. կրծքի, թոքախտի և արեան պակասութեան)

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ամէն օր (Առաւօտեան ժ. 12—2-ը
(Երեկոյեան ժ. 5—7-ը

Դրաֆսկայա, 3 (Լօրիս-Մելիքօվսկայա փողոցի կողմից)։

(ե.հ.կ.) առ. 774. 100—8

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ՆԱԽԱԳԻԾ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ՄՏՑՎԵԼԻՔ ՌԵՖՈՐՄՆԵՐԻ

Մշակված՝ Կ. Պոլսի ռուսաց կայս. դեսպանատան առաջին թարգման պ. Ա. Մանդէլշտամի ձեռքով,

Հիմնված՝

Ցիշատակագրի վրա, որ կազմել են Ֆրանսիայի, Մեծ-Բրիտանիայի և Ռուսաստանի դեսպանները Կ. Պոլսում՝ Հայաստանի ռէֆօրմների մասին (1895 թ. մարտ-ապրիլ),

Վարչական ռէֆօրմների ծրագրի վրա, որոնք պէտք է մտցվեն Հայկական Նահանգներում, մշակված՝ Ֆրանսիայի, Մեծ-Բրիտանիայի և Ռուսաստանի դեսպանների ձեռքով Կ. Պոլսում (1895 թ. մարտ-ապրիլ),

Հայաստանի ռէֆօրմների հրովարտակի վրա, որ հրատարակվել է նորին մեծութիւն սուլթանի կողմից 1895 թ. հոկտ. 20-ին,

Ասիական Թիւրքիայի վիլայէթների օրէնքի ծրագրի վրա, որ մշակվել է Եւրոպական Յանձնաժողովի ձեռքով 1880 թ. օգոստ. 11/23 ին

և Լիբանանին վերաբերեալ Արձանագրութիւնների և կանոնադրութիւնների վրա։

I

1) Կազմվելու է միայն մի Նահանգ՝ հետևեալ վեց վիլայէթներից. այն է՝ Էրզրում, Վան, Բիթլիս, Դիարբէքիր, Խարբերդ, Սըվազ, ի բաց առեալ սահմանագծային մի քանի մասեր, այն է՝ Հեքքեարի, Սղերդի, Բիշէրիկի և Մալաթիայի հարաւային մասերը և Սըվազի հիւսիս-արևմտեան մասը։

2) Նահանգը կունենայ հետևեալ վարչական բաժանումները՝ ա) Սանջակ (գաւառ), բ) Կազա (գաւառակ) և գ) Նահիէ (համայնք)։

3) Այս վարչական բաժանումների գործադրութիւնը կը կատարվի այն եղանակով, որ ազգաբնակութիւնները նրա մէջ բաժանված լինեն հնար եղածին չափ ամենաշատ միացեղ ազգագրական խմբերով։

(Համեմատել երեք դեսպանների 1895 թ. Ցիշատակագրի I կէտի հետ. դեսպանների 1895 թ. Ծրագրի 7-դ յօդուածի հետ)։

II

Հայկական Նահանգի կուսակալը (Gouverneur Général, Վալիի Ումումի) լինելու է օսմանեան հպատակ մի քրիստոնեայ կամ, նախամեծարապէս, մի եւրոպացի՝ նշանակված նորին մեծութիւն սուլթանի կողմից 5 տարվայ ժամանակամիջոցով և մեծ պետութիւնների հաւանութեամբ։

(Համեմ. 17-դ յօդ. Բեռլինի Դաշնագրի. I յօդ. Կրետէի կանօնագրի՝ 1896 Թ.-ի. Լիբանանի վերաբերեալ կանօնադրութիւնները և արձանագրութիւնները. երեք դեսպանների 1895 թ. յիշատակագրի II և VII յօդուածները. 1895 թ. հոկտ. 20-ի Հայաստանի Ռէֆօրմների Նախաբանի I կէտը)։

III

1) Կուսակալը Նահանգի իշխանութեան պետն է. նա նշանակում և պաշտօնանկ է անում Նահանգի բոլոր վարչական գործակալներին՝ առանց որևէ բացառութեան։ Նա նշանակում է նոյնպէս՝ Նահանգի բոլոր դատաւորներին։

2) Ոստիկանութեան և ժանդարմերիայի ույժերը դրված են Կուսակալի ուղղակի իշխանութեան ներքոյ։

3) Կուսակալի պահանջով՝ զինուորական ույժերը պէտք է դրվեն նրա տրամադրութեան ներքոյ՝ կարգի պահպանութեան համար Նահանգում։

(Համ. Լիբանանի 1864 Թ. կանօնագրի I յօդուածը. 1880 Թ. Եւրոպական Յանձնաժողովի ծրագրի 27-դ, 32-դ և 44-դ յօդուածները. 1913 Թ. վիլայէթների կառավարութեան Օրէնքի 20-դ, 25-դ և 26-դ յօդուածները)։

IV

Նահանգի Կուսակալն իրան աջակից է ունենալու մի վարչական խորհուրդ՝ խորհրդակցական բնաւորութեամբ և բաղկացած՝ ա) Նահանգի վարչութեան զանազան ճիւղերի պետերից, բ) կրօնական զանազան համայնքների հոգևոր պետերից, գ) կայսերական կառավարութեան ծառայութեան մէջ գտնվող եւրոպացի տեխնիկական խորհրդականներից, որոնք վարչութեան ճիւղերի աջակիցներն են. դ) վեց խորհրդականներից (3 միւսիւլման և 3 քրիստոնեայ)՝ ընտրված Նահանգական ժողովի ձեռքով իր անդամների միջից։

(Համ. Եւրոպական Յանձնաժողովի 1880 Թ. Ծրագրի 49-դ յօդուած. 1913 Թ. վիլայէթների կառավարութեան Օրէնքի 62-դ յօդուած. 1895 Թ. հոկտ. 20-ի Հրովարտակի 6-դ յօդուած)։

V

1) Նահանգական ժողովը բաղկանալու է միւսիւլմաններից և քրիստոնեաներից՝ հաւասար թւով։

2) Նահանգական ժողովի անդամները ընտրվելու են գաղտնի քուէարկութեամբ՝ կազաների մէջ այդ առիթով հաստատված ընտրողական ժողովների ձեռքով։

3) Նահանգի միւսիւլման և քրիստոնեայ զանազան ազգերին յատկացվելիք աթոռների թիւը որոշվելու է իւրաքանչիւր կազայի համար առանձին-առանձին։ Այդ թիւը պէտք է յարաբերական լինի կազայի ազգաբնակութիւնների թւանշաններին, որքան որ դա յարմար ու համապատասխան կը լինի այս յօդուածի առաջին կէտին։

(Համ. Լիբանանի վերակազմութեան վերաբերեալ 1864 Թ. յունիսի 9-ի Արձանագրութեան և կանօնագրի 2-րդ յօդուած. երեք դեսպանների 1895 Թ. Ծրագրի 3-դ և 5-րդ յօդուածներ. Եւրոպական Յանձնաժողովի 1880 Թ. Ծրագրի 69-դ յօդուած. 1913 Թ. Օրէնքի 103-դ յօդ.)։

VI

1) Նահանգական ժողովը ընտրվելու է 5 տարի տևողութեամբ և գումարվելու է տարին մի անգամ երկամսեայ սովորական նիստի։ Այդ նիստը կարող է երկարաձգվել Կուսակալի կողմից։

2) Ժողովը կարող է գումարվել և արտակարգ նիստի Կուսակալի կողմից թէ իր սեփական նախաձեռնութեամբ և թէ ժողովի անդամների $^{2}/_{3}$-ի պահանջով։

3) Կուսակալը կարող է լուծել Նահանգական ժողովը։ Այդ դէպքում ընտրողները երկու ամսվայ ընթացքում կոչվելու են նոր ընտրութիւն կատարելու, և նոր ժողովը գումարվելու է լուծման հրովարտակին հետևող չորս ամսվայ ընթացքում։

4) Գումարման և լուծման հրովարտակները հրատարակվելու են յանուն Ն. Կ. Մ. սուլթանի։

(Համ. Եւրոպական Յանձնաժողովի 1880 Թ. Ծրագրի 73—75-դ յօդուածները. 1913 Թ. վիլայէթների Օրէնքի 111—115-դ և 125-դ յօդ.)։

(Կը շարունակվի)

ԲԷԿՍՏՕՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Շաբաթ օր Թիֆլիս վերադարձան Թիւրքաց Հայաստանում կատարած իրանց ուղևորութիւնից անգլիական պարլամենտի անդամ Նօէլ Բէկստօնը, իր եղբայրը՝ եկեղեցական Հէրալդ Բէկստօնը և Արամ Րաֆֆին։ Յարգելի ուղևորները Թաւրիզի վրայով անցել են Սալմաստ, Հաւթուան, Փայաջուկ, Դիլման աւանները և Դերիկի վանքը. ապա անցնելով Թիւրքաց սահմանը՝ մտել են Աղբակ, ուր այցելել են ս. Բարթուղիմէոսի վանքը. այդտեղից գնացել են Վարագի վանքը, այցելել նրա գիւղատնտեսական դպրոցը, յետոյ անցել են Վան, Աղթամար և վերադարձել են Իգդիր։ Նրանց գլխաւոր նպատակն է եղել այցելել հայ և քիւրդ գիւղերը, ծանօթանալ գիւղական ժողովրդի վիճակի հետ։ Հիւր են եղել յայտնի քիւրդ ցեղապետ Սմկօյի մօտ։ Վանում գտել են Սարաճեան արքեպիսկոպոսին մերձ ի մահ հիւանդ։ Երևան են հանել այն փաստը, որ Թիւրքաց տեղական իշխանութիւնները Երնկանի հայ գիւղացիներին հանում են իրանց տներից, գրաւում այդ տները և նրանց մէջ բնակեցնում եկւոր կամ գաղթական քիւրդ ընտանիքներ։ Միստր Բէկստօնը հարկ է համարել այդ անիրաւութեան մասին հեռագրել ներքին գործերի մինիստր Թալէաթ բէյին։ Ուղևորները իրանց կատարած հարցուփորձերից եկել են այն եզրակացութեան, որ ժողովուրդը կորցրել է որևէ հաւատ Եւրոպայի ձեռքով մտցվելի որևէ րէֆօրմի և մանաւանդ եւրոպական կօնտրօլի վրա. հայ ժողովրդի միակ յոյսը մնում է ռուսական կօնտրօլի վրա։ Գալով յեղափոխական կազմակերպութիւններին, թէև դաշնակցականները իրանց վերջին համագումարի մէջ, որ կայացել է Էրզրումում, քուէարկել են այսպիսի մի րէզօլիւցիա, թէ «ամեն երկրի հայ ժողովուրդը պէտք է լօյալ և հաւատարիմ մնայ իր պետութեան», և թէև նրանք յայտնապէս չեն արտայայտվում, բայց նրանց գործելակերպը ցոյց է տալիս, որ նրանք էլ միակ ելքը ռուսական կօնտրօլն են համարում։

Բէկստօն եղբայրները և Արամ Րաֆֆին հինգշաբթի օր, հոկտ. 3-ին, մեկնում են ուղղակի Լօնդօն։

Թիֆլիսից գնալիս՝ յարգելի ուղևորները մտել են Էջմիածին, ներկայացել Վեհ. Կաթողիկոսին, որի հետ ունեցել են երկար խօսակցութիւն հայոց հարցի մասին։

Երևանի Նահանգում նրանք այցելել են մի քանի հայ գիւղեր, յատկապէս հայ գիւղացիների դրութեան ու կեանքի հետ ծանօթանալու համար։

Թիւրքաց Հայաստանում՝ նրանք նոյն նպատակով մտել են բազմաթիւ հայ և քիւրդ գիւղեր, ծանօթացել ժողովրդի դրութեան հետ։ Այցելել են և շատ քիւրդ ցեղապետների։ Խիստ հաճելի տպաւորութիւն է թողել նրանց վրա Վարագի գիւղատնտեսական դպրոցը։

Ներկայումս Բէկստօն եղբայրները և Արամ Րաֆֆին պատրաստում են մի աշխատութիւն, որ այս տարվայ վերջին պէտք է լոյս տեսնի Լօնդօնում և որ բաղկացած է լինելու երեք մասերից։ Առաջին մասը պարունակելու է իրանց ուղևորութեան նկարագրութիւնը, երկրորդ մասը՝ հայ ժողովրդի վիճակը Ռուսաստանում և Թիւրքիայում, երրորդ մասը՝ հայկական կուլտուրայի, եկեղեցու դրութեան մասին տեղեկութիւններ։

Այսօր, երեկոյեան, «Մշակի» խմբագրութեան մէջ, ի պատիւ անգլիական հիւրերի, տրվելու է մի թէյի սեղան։

ԽԱԲՐԻԿՆԵՐ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻՑ

Էրզրում, 23 սեպտեմբերի

Իմ նախորդ թղթակցութիւնների մէջ ես գրել էի Էրզրումում նոր հիմնված գերմանական հիւպատոսարանի հաւանական գործունէութեան մասին։ Որ գերմանական հիւպատոսութիւնը Էրզրումում մի տեսակ կօնտր-ագենտի հանգամանք ունի ռուսների հանդէպ, որ նա արագ, եռանդոտ գործունէութեան սկսելու յանձնարարութիւններ ունի, մեզ համար այլևս գաղտնիք չէ։ Շարունակական դէպքերն ու մերկացումները նոյնը պիտի գան փաստելու նաև հասարակութեան առաջ։ Փաստերի այդ շարանը քանդվել է արդէն։

Վիէննական Մխիթարեան միաբանութիւնը Աւստրիայից դուրս՝ օտար երկիրներում—ինչպիսին է Թիւրքիան—վայելում է գերմանական հովանաւորութիւն, և դա՝ այն պատճառով, որ նա հանդիսանում է գերման կուլտուրայի և լեզուի տարածողը։ Էրզրումում էս այս տարի բացվեց Մխիթարեան վարժարան, ուսման միջնակարգ ծրագրով։ Հաւանականաբար այդ քայլը արված է գերմանական քաջալերութեամբ այն օրից, երբ ծրագրվեց Հայաստանի մէջ դիմադրութիւն ցոյց տալ ռուսական շահերի և ազդեցութեան դէմ։ Էրզրումի Մխիթարեան վարժարանը մայրենի լեզուից զուկ պիտի ընդունէր Թիւրքերէնը որպէս պետական լեզու. իսկ օտար լեզուներից ամենաօգտակարը պիտի նկատվէին՝ ֆրանսերէնն ու ռուսերէնը։ Ռուսերէնը մանաւանդ շատ աւելի կարևոր էր, քանի որ Էրզրումի ազգաբնակութեան մեծ մասը անմիջական կապ ունի Ռուսաստանի հետ, դէպի Ռուսաստան գաղթը խրօնիկ ու սովորական երևոյթ է դարձել, թէ գիւղացիութեան և թէ քաղաքացիների խոշոր տոկոսը անհրաժեշտաբար ստիպված է գնալ մի քանի տարով Ռուսաստան փող աշխատելու. դրանց համար ռուսերէն գիտենալը մեծ դիւրութիւն ու աջողութեան շանս կարող է լինել։ Անկախ այս հանգամանքից, Էրզրումցին իր առևտրական գործերով էս կապված է Ռուսաստանի հետ։ Ոչինչ աւելի տրամաբանական կարող էր լինել քան ռուս լեզուի ուսուցումը Էրզրումի վարժարաններում։ Այս խիստ կարևոր հոգսը վաղուց ի վեր է, որ անտեսել են ռուս շահերի ներկայացուցիչները։ Տեսէք թէ ի՛նչ են անում գերմանացիք։ Էրզրումի գերմանական հիւպատոս Անդրէսը հէնց որ լսում է Մխիթարեան վարժարանի բացման լուրը՝ շտապում է առաջադրել գերմանական լեզուի ուսուցումը. ոչ միայն առաջադրում է, այլ և խոստանում պետական միջոցներից դրամական մի կարևոր գումար տրամադրել նրանց նպաստի անուան տակ։ Գործը աջողվում է, և Մխիթարեան վարժարանի ծրագրում ընդունվում է գերմաներէն լեզուն պաշտօնապէս։

Ջը գիտեմ թէ գերմանական այս «մանրմունր» աջողութիւնները ինչպէս են անդրադառնում, ինչ ազդեցութիւն են թողնում ռուսական հիւպատոսարանի վրա։ Գուցէ արձանագրում են և մոռանում իսկոյն։

Ռուսական մի նախնական տիպի դպրոց բաց անելու իրաւունքը դեռ հնարաւոր չեղաւ ձեռք բերել։ Կ. Պոլսի ռուս դեսպանատունը իր այնքան խոշոր մեծութեամբն ու ազդեցութիւնով դեռ մի փոքրիկ աջողութիւն չը կարողացաւ որսալ։

«Ռուս լեզուի ուսուցումը կամ ռուսական դպրոցը Էրզրումում առևտրական տեսակէտից օգտակար չէ կարող լինել…»։

Այսպէս պատասխանեցին Թիւրք դիւանագէտները Պոլսի ռուսական դեսպանի դիմումին, երբ Էրզրումի ժողովրդեան գրեթէ կէսի ապրուստը, ծախսած փողը գալիս է Ռուսաստանից. երբ տուն չը կայ, որ մի կամ երկու պանդուխտ չունենայ Ռուսաստանի խորքերում. երբ ռուս ապրանքների սպառումը ընդունակ է հայկական Նահանգներում տարէ-տարի կրկնապատկվելու։

Այն, ինչ որ չը կարողացաւ անել Պոլսի ռուս դեսպանը, արեց շատ հեշտութեամբ և ով գիտէ գուցէ և Թիւրք կառավարութեան գիտակցութեամբ ու քաջալերութիւնով՝ Էրզրումի գերմանական հիւպատոսը իր պետութեան շահերի և իր լեզուի տարածման համար։

Հիւպատոսարանի պաշտօնեայի վրա յարձակվեցին Թիւրք օֆիցէրները, քֆրեցին ու անպատւեցին ռուս պետութեանը հրապարակային կերպով. կառավարութիւնը «չը գտաւ» յանցաւոր օֆիցէրին որ պատժէր. հիւպատոսարանը լռեց։ Ռուսահպատակները ծեծվեցին դարձեալ Թիւրք օֆիցէրների կողմից, հիւպատոսարանը ներեց յանցաւորներին, որովհետև բացի ներելուց ուրիշ ոչինչ չէր կարող անել։ Ռուսահպատակի կողմից հիմնված էլեքտրօթատրոնի տոմսակներից կառավարութիւնը առանց այլևայլութեան սկսեց Հիջազի տուրք հաւաքել և աջողեց, չը նայած որ օտարահպատակների իրաւունքները ճշտող օրէնքը այդ չէ արտօնում. բայց Թիւրքերը այժմ այնքան երես են առել, որ օրէնքի իմաստն ու բացատրութիւնը ույժերի րէալ յարաբերութիւնների մէջ են տեսնում,

...հաւասարապատուութիւնը բռնադատուած են կա-
ռավարման ուղիղ ասպարէզ վերադառնալ...

Ոչ միայն երկրաւորաց պատիւ է ...

Թուրք

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ԹԵՐԱԿՂԶՈՒՄ

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

28 և 29 սեպտեմբերի

Վիեննա.—«Կոր. Բիւրօյին» հաղորդում են Վալոնից, որ ալբանները յարձակուեցին սերբերին Բաաւուշի մօտերը և փախցին ...

Աթենք.—«Դեյլի-Քրոնիկլ» հաղորդում է ...

Կ. Պոլիս.—«Մ. և Ու.» ...

«Թանինի» ասելով, բուլղարական հրոսակախմբերը, թւով 10,000 մարդ, փորձել են յարձակվել Գիւմիւլջինայում մէլեցիայի վրա։ Շատերին գինաթափ են արել։

—

Սալոնիկ.—Կոնստանդին Թագաւորը ...

...տէր դարձանք Բալկաններում տիրող դրութեան։ Յոյս ունեմ, որ մենք այդ տիրապետութիւնը ընդմիշտ մեր ձեռքում կը պահենք։ Համոզված եմ, որ հարկը պահանջած դէպքում դուք պատրաստ էք նորից երևան հանելու ձեր կորճութիւնը»։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

28 և 29 սեպտեմբերի

Կարտախէնա.—Ֆրանսիական և սպանական գրահանաւերը և անգլիական գրահապատ «Ինվէնսիբլ» յածանաւը թնդանօթաձգութեամբ ընդունեցին Թագաւորի և Պուանկարէի ժամանումը։ Պրեզիդէնտը այցելելով Թագաւորին «Սպանիա» գրահանաւի վրա՝ Թագաւորի հետ միասին այցելեց «Ինվէնսիբլը»։ Ֆրանսիական «Դիդրօ» գրահանաւի վրա տեղի ունեցած նախաճաշին «Ինվէնսիբլի» հրամանատարի ներկայութեամբ պրեզիդէնտը բաժակ առաջարկեց Ալֆոնս Թագաւորի պատւին, ասելով որ ինքն ուրախ է Սպանիայի գեղեցիկ զօրքը և նաւատորմը տեսնելու հնարաւորութիւնից և գգացված է Անգլիայի Թագաւորի ուշադրութիւնից, որ ուղարկել է «Ինվէնսիբլը»։ Սպանիայի և Ֆրանսիայի խաղաղ միացումը Միջերկրական ծովում՝ երկու երկրներին կը տայ մեծ օգուտներ։ Պուանկարէն խմեց Թագաւորի կենացը, սպանական զօրքի և նաւատորմի փառքի և Սպանիայի բարեկեցութեան համար։

Պատասխանելով, Թագաւորը շնորհակալութիւն յայտնեց իբրև սպանական զօրքի և նաւատորմի գլուխ և օֆիցէր. հետևելով Աֆրիկայում խաղաղութեան ու քաղաքակրթութեան գործին, Սպանիան և Ֆրանսիան ամեն օր պէտք է աւելի սերտ մերձենան, իրագործելով արդիւնաւոր համաձայնութիւնը, որ արդէն դարձել է սրտագին։ Թագաւորը շնորհակալութիւն յայտնեց անգլիական Թագաւորին «Ինվէնսիբլը» Կարտախէն ուղարկելուն համար, ուր վեց տարի առաջ Թագաւորին այցելեց հանգուցեալ Էդուարդ Թագաւորը։ Ալֆոնս Թագաւորը խմեց Պուանկարէի կենացը, ֆրանսիական զօրքի և նաւատորմի փառքի ու հարևան բարեկամ մեծ ազգի բարեկեցութեան համար։

Ալֆոնս Թագաւորը և Պուանկարէն միջոյնի հեռագիր ուղարկեցին Գէորգ Թագաւորին, միաբերան շնորհակալութիւն յայտնելով «Ինվէնսիբլը» ուղարկելուն համար։

Հրաժեշտ տալով Պուանկարէին, Թագաւորը վերադարձաւ «Սպանիա» գրահանաւը։

Ֆրանսիական նաւատորմը մեկնեց Թրանսիա։

—

Մարսէլ.—Ժամանեց Պուանկարէն և ընդունվեց մինիստրներ Բօդէնից և Փիերրից։ Ահագին ամբոխը ողջունեց պրեզիդէնտին։

—

Մադրիդ.—Վերադարձան Թագաւորը և մինիստրները։

—

Լօնդօն.—Լիվերպուլից հաղորդում են. «Վօլտուրնօ» շոգենաւը դիմում էր Նիւ-Եօրկ։ Բաց ծովի վրա հրդեհ բռնվեց, որի ժամանակ նաւի մէջ գտնվում էին 564 ճանապարհորդ և 93 նաւաստի։ «Կարմանիա» նաւը առաջինը տեղեկութիւն ստացաւ անթել հեռախօսով և, չը նայած կատաղի մրրիկին, փութաց դժբաղդութեան տեղը, տեսաւ շոգենաւի առաջին մասը բոցի մէջ։ Շոգենաւը խիստ երերվում էր։ Անմիջապէս ծով իջեցվեցին վեց նաւակներ, երկուսը ջարդվեցին և ջրասոյզ եղան մարդկանցով։ Նաւաստիները սկսեցին հրդեհը հանգցնել։ Կէսօրից յետոյ մօտեցան 8 մեծ շոգենաւ։ Երեկոյեան դէմ, երբ մրրիկը թուլացաւ, իջեցրին ազատարար նաւակներ, որոնք սակայն անկարող եղան մօտենալ «Վօլտուրնօյին»։ Երեկոյեան ժամը 9-ին կրակը անցաւ շոգենաւի խորքը, որից պայթում առաջացաւ։ Շոգենաւը սկսեց ընկղմվել։ Ամբողջ գիշեր «Կարմանիան» լուսաւորում էր ծովը պրօժեկտօրներով։ Առաւօտեան «Վօլտուրնօ» դեռ ջրի երեսին էր։ Ընդամենը հնար եղաւ ազատել 521 մարդու։

—

Լօնդօն.—«Վօլտուրնօյի» ճանապարհորդները գլխաւորապէս աւստրիական և ռուսական գաղթականներ են։

—

Բրեմէն.—«Վրոսէր-Կուրֆիւրստ» շոգենաւը տեղեկացնում է, որ ընդամենը ազատվել են 523 մարդ, խեղդվեցին մօտ 100 հոգի։ Պայթումից սպանվեցին մի քանի ճանապարհորդ և նաւաստի։

—

Լօնդօն.—Երբ Թագաւորական զոյգը թատրոն էր գնում, սուֆրաժիստուհիները, մօտենալով Թագաւորին, աղաղակեցին՝ «Ձերդ Մեծութիւն, կառավարութիւնը կանանց տանջում է բանտերում»։ Ոստիկանութիւնը դադարեցրեց ցոյցը։

—

Լօնդօն.—Վեստէնդի սինագօգում սուֆրաժիստուհիների ընկերութեանը պատկանող մի քանի հրէաներ երգեցին՝ «Տէր, ներիր Հերբերտ Սամուէլին և Ռուֆուս Այզէկսին կանանց տանջելու և նրանց ազատութիւն չը տալու համար»։ Գեներալ պօստմեստր Սամուէլը և գեներալ Այզէկսը յաճախում են այդ սինագօգը։

—

Լօնդօն.—Լլօյդ-Ջօրջը Բէդֆօրտում արտասանած իր ճառում մատնանշեց, որ հօմրուլը և եկեղեցին պետութիւնից բաժանելը Ուէլսում իրապէս գործադրվում է. այժմ ժամանակն է հանդէս գալ ընդդէմ խոշոր հողատէրերի ծայրայեղ իշխանութեան։ Ապա մինիստրը ասաց, որ անհրաժեշտ է բարելաւել բանւորների կացարանները։

—

Վիեննա.—«Նէյէ-Ֆրէյէ-Պրեսսէն» հաղորդում է, որ մինիստրների խորհրդի վերջին նիստում հաստատվեց ծովային մինիստրութեան առաջադրութիւնը՝ չորս մեծ դրէդնօուտ ու մի քանի փոքր յածանաւ կառուցանելու մասին, որի համար ծախսվելու է 426 միլիոն։ Նախագիծը իրականանալու է 5 տարվայ ընթացքում։

«Կոր. Բիւրօյին» հաղորդում են Լվօվից. «Լրագրական տեղեկութիւնների համաձայն, Խօդէվում աղօթատանը պատարագի ժամանակ սկսվել է իրաբանցում, որի ժամանակ մահացել են 15 կին. շատերը ստացել են վէրքեր»։

—

Վիեննա.—«Կոր. Բիւրօն» հաղորդում ...

Բեռլին.—«Բեռլինէր-Թագեբլատ»-ին հաղորդում են ...

Միլան.—Բացվեց Վիեցիի արձանը ...

Սոֆիա.—...

Սոֆիա.—...

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԾՈՎԵԶԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

29 սեպտեմբերի

Թեհրան.—Պարսկաստանում անկարգութիւններ են սկսվել ...

...շարժական միջոցներից առանձին տուրք առնելու դէմ։

—

(Լրագիրներից)

«Н. В.»-ին հեռագրում են Թէհրանից, որ հայերը հրաժարվեցին պատգամաւորներ ընտրել մէջլիսի համար։

—

Թէհրանից հեռագրում են.

«Ինչպէս տեղեկացնում են Պարիզից, անգլիական, ռուսական և ֆրանսիական ֆինանսական խմբակի պատգամաւորների խորհրդակցութիւնը, որ սինդիկատ է կազմել պարսկական երկաթուղիներ կառուցանելու համար, ընդունեց ռուսաց խմբի առաջարկութիւնը Պարսկաստանի հիւսիսում ռուսաց ազդեցութեան շրջանում երկաթուղի կառուցանելու վերաբերութեամբ։

«Անգլիայի կողմից ոչ մի որոշ առաջարկութիւն Պարսկաստանի հարաւում երկաթուղի կառուցանելու մասին մինչև օրս չը կայ։

«Ինչպէս հաղորդում են, Ռուսաստանի, Անգլիայի և Ֆրանսիայի ֆինանսական մասնակցութիւնը պարսկական երկաթուղային ցանցի կառուցման մէջ ստորաբաժանվում է հետևեալ կերպով.

«Հիւսիսային շրջագծում ռուսական ֆինանսական խմբին ընկնում է—64%, անգլիականին—30% և ֆրանսիականին—6% ընդհանուր դրամագլխից։ Հարաւում ոչ միայն անգլիական ազդեցութեան շրջանում, այլև չէզոք շրջագծում, անգլիական խմբակին բաժին է ընկնում—64%, ռուսականին—30% և ֆրանսիականին—6%։

«Հաշւի առնելով այս հսկայական նախագծի գործադրութեան բովանդակ դժուարութիւնը մօտիկ ապագայում, տեղիս անգլիական դիւանագէտը առ այժմ ամեն ջանք գործադրում է Մօհամմէդ-Խօրէմշահր գծի հետազօտական աշխատանքները կատարելու։ Այդ գծի կառուցման կօնցէսիան, որ խոշոր առևտրական նշանակութիւն ունի, Անգլիան, ինչպէս յայտնի է, ստացաւ այն ժամանակ, երբ Ռուսաստանը իրաւունք ձեռք բերեց երկաթուղի կառուցանել Թաւրիզի և Ջուլֆայի միջև»։

(«Р. Сл.»)

ԻՏԱԼԻԱՑԻ ԽԱՂԱՂ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ ՓՈՔՐ ԱՍԻԱՅՈՒՄ

—

Կ. Պոլսից հեռագրում են.

«Այստեղ, պաշտօնական շրջաններում ըստացված են դրական տեղեկութիւններ, թէ Իտալիան եռանդուն աշխատանք է սկսել իր ազդեցութիւնը Փոքր Ասիայում ամրացնելու համար Զմիւռնիա-Ադալիա շրջանում։ Այդ քաղաքներում բացվում են Banco di Roma-ի բաժանմունքներ։ Րօդօս կղզու հրէաների մեծ մասը իտալական կառավարութեան հաշւով ձեռք է բերում այնտեղ ընդարձակ հողաբաժիններ։ Կառուցվում են դպրոցներ, հիւանդանոցներ, վանքեր։ Գնված են ֆրանսիական «Journal de Smyrne» և յունական «Imcrissia» լրագիրները։

«Այս բոլոր տեղեկութիւնները միացած Իտալիայի ստացած կօնցէսիայի հետ՝ Ադալիայից Կօնիա երկաթուղի կառուցանելու համար, նաև այնտեղ իտալացի չորս ծովային և մի ցամաքային օֆիցէրի երևալու հետ, որոնք որսորդութեան ու հնագիտական պեղումներ կատարելու պատրուակով տեղագրական նկարներ են կատարում, ցոյց են տալիս, որ այստեղ տեղի է ունենում այժմ շարունակ կրկնվող pénétration paci-

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՏԱՐՕՆԷՆ

Մուշ, 5 սեպտեմբեր

Մեր Տարօնի նոր վանքերը, որոնք ...

...կան ջանք կը թափէն վանքին տնտեսութիւնը և դպրոց-որբանոցին վիճակը բարձրացնելու։ Առաջին անգամ ըլլալով՝ այս վանքը գնած է եւրոպական գութան և կալ մաքրելու մեքենայ և սկսած է այգի մշակել։ Մատնավանքը հին Աշտիշատի (որմէ հեռու է կէս ժամ) ագարակը եղած է, ուր սովորութիւն է եղեր չինել փոքրիկ մատուռ-եկեղեցի. ճիշդ այնպէս, ինչպէս այժմ կայ ս. Կարապետի հանդէպ Վերին-Փական ըսուած ագարակը։

Աւելի յաջողութիւն հոն կը տեսնուի, որ Տարօնի գաւառ. ժողովը իր ողջմիտ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ օգոստ. 23-ին քուէարկեց վանօրէից բարեկարգութեան խնդիրը և իր բացարձակ անվստահութիւնը յայտնելով վանական արդի կառավարութեանց դէմ՝ որոշեց գաւառական նոր վանական խորհրդի մը միջոցաւ կօնտրօլի ենթարկել վանօրէից ելումուտը և տնտեսութիւնը։ Գաւառական այդ համագումար ժողովին ներկայ էր և Մուշի համբաւաւոր ս. Կարապետի փոխ-վանահայր Վարդան ծ. վ. Ցակոբեան, որ թէև ուժգնօրէն բողոքեց ընդհ. ժողովի այդ որոշման դէմ, բայց անլսելի մնաց իր բողոքը։ Վարդան վ., տեսնելով որ իր բողոքը անլսելի մնաց, հեռացաւ ընդհ. ժողովէն՝ սպառնալով չենթարկուիլ այդ որոշման։

Եւ իրօք՝ երբ քանի մը օր յետոյ Մուշի դաշտի ընդհ. տեսուչ Սիսակ Գույումճեան իր պաշտօնին բերումով ս. Ցովհաննու վանքէն յետոյ կայցելէ ս. Կարապետի վանքը, դպրոցի դռները կը գոցուին անոր առաջ, և դայն կամաց մը ետ կը վերադարձնեն, ըսելով՝ «Մեր վանքը անկախ է և դպրոցը չի կարող ենթարկուիլ Տարօնի ուսումնական խորհրդի ծրագրին ու հրահանգներուն»։

Հնի և նորի կռիւը սկսած է։

Վարդան վ. բարեխ տառացի տուռմով ցեց մը եղած է ս. Կարապետի վանքին համար։ Ան ոչ միայն ինք առանձինն կը քանդէ այդ դարաւոր ու շէն հաստատութիւնը, այլ ունի իր ետև և իր աշխարհական ընկերակիցները, որոնք չեն խղճահարիր Տարօնի այդ ականաւոր հիմնարկութիւնը կողոպտել՝ թողլով զայն ահավին պարտքերու ծանրութեան տակ։ Այս մասին բազմաթիւ փաստացի պաշտօնական և անպաշտօն ժողովրդական բողոքներ կան։

Թախիծ

ԻՒՇՉԻՆՍԿԻԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ

—o—

ԲԷՅԼԻՍԻ ԳՈՐԾԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

—

(Պետ. Հեռագ. Գործ.)

Կիէվ, 28 սեպտեմբերի

Նիստի չորրորդ օրը սկսվում է ժամը 12-ին

Հարցաքննվում են քաղաքապահ ոստիկան Լէշչենկօն և թաղական վերահսկիչ Պօգօրսկին, որոնք առաջինը գնացին Իւշչինսկիի սպանութեան տեղը և կազմեցին արձանագրութիւն դիակը ինչ դիրքի մէջ գտնվելու մասին, որի մանրամասնութիւնները բերված են մեղադրական ակտի մէջ։

Ցուցմունք են տալիս ժուռնալիստներ Բորշչևսկին և Օրդինսկին։

Երեք ժամ շարունակ հարցաքննվում է Չեբերեակօվայի հետ մի տանը ապրող Նակօնէչնին, մականունեալ «գորտ»։ Հարցաքննում են գլխաւորապէս քաղաքացիական պահանջի ներկայացուցիչները և դատախազը։

Վկայ Չեխօվսկայան յայտնում է դատարանին, որ դատավարութեան առաջին օրը վկաների սենեակում առաջին անգամ տեսաւ Վերա Չեբերեակին, որ սովորեցնում էր Զարուցկի երեխային՝ «ասա դատարանում, որ Զայցեվի գործարանի մօտ խաղում էինք դու, Ժէնիան և Անդրիւշան, Բէյլիսը ընկաւ ձեր ետևից. դու և Ժէնիան ազատվեցիք մի կերպ, իսկ Անդրիւշային Բէյլիսը բռնեց և քաշեց իր հետ…»։ Զարուցկին պատասխանեց. «Այդ չեմ ասի, այլ այն՝ ինչ որ դուք ինձ սովորեցնում էք»։ Չեխօվսկայան աւելացնում է, որ սենեակում նստել էին 6 հոգի, որոնց նա կարող է ճանաչել։

Դատախազը ասում է. «Խնդրում եմ այս նորութիւնը մտցնել արձանագրութեան մէջ»։

Գրուզենբերգը միջնորդում է արձանագրութեան մէջ մուծել դատախազի խօսքերը։

—

Կիէվ, 29 սեպտեմբերի

Հարցաքննվում է գարեջրատան տէր Դօբժանսկին, որ լսել էր՝ թէ ինչպէս Նատալիա Իւշչինսկայան, գալով քարայրի մօտ, ասում էր, որ սպանողը անպայման հարազատներիցն է։ Զամըսլօվսկիի հարցին, վկան պատասխանում է, որ այդ խօսքերը ասվեցին մինչև իշխանութիւնների գալը, երբ յայտնի չէր դիակի վէրքերի բնաւորութիւնը. դիակը երևան հանելու օրը վկան Չեբերեակօվայի հետ միասին գնաց քարայրը և պնդում է, որ այրի մօտ գտնված գլխարկը Չեբերեակօվան համարեց Անդրէյինը. Չեբերեակօվային վկան գիտէ իբրև թագցնողի, որ իր գարեջրատունն էր մտնում մութ անձերի հետ։ Վկան ճանաչում է Բէյլիսին։

Դատախազը խնդրում է վկայի բոլոր ասածները մտցնել արձանագրութեան մէջ։

Ապա հարցաքննվում են դարձեալ մի շարք վկաներ, որոնք նոր բան չեն ասում։

Երկու ժամ շարունակ հարցաքննվում է լապտերավառ Շախօվսկին։ Վկան այն է ասում, ինչ ասել էր նախնական քննութեան ժամանակ։ Նրան չորս կողմից խառն հարցուփորձի են ենթարկում դատարանը, դատախազը, համարեա բոլոր պաշտպանները և քաղաքացիական պահանջի ներկայացուցիչները։ Պարզվում է, որ Շախօվսկին ապրում է Վէրա Չեբերեակի կողքին. մարտի 12-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, թէյուն որսալու երթալիս տեսաւ Ժէնիա Չեբերեակին Անդրիւշի հետ միասին դէպի Զայցեվի գործարանը դիմելիս։ Անդրիւշը վառօդի փոքրիկ շիշը ձեռքին, առանց վերարկուի ու գրքերի էր, որոնց, ըստ վկայի ենթադրութեան, թողել էր Չեբերեակի մօտ։ Անդրիւշը հանաքով խփեց Շախօվսկիին, դրանից յետոյ Անդրիւշին նա չը հանդիպեց, իսկ երեք օր յետոյ տեսաւ Ժէնիային, որ պատմեց նրան, թէ մարտի 12-ին նրանք զբօսնում էին գործարանում, ուր նրանց ետևից ընկաւ մի սևամօրուս տղամարդ։

Այնուհետև աւելի քան մի ժամ հարցաքննվում է Շախօվսկիի կինը, որ տալիս է չափազանց հակասական ցուցմունքներ. վկան հաստատ միայն գիտէ, որ շաբաթ օրը առ. ժ. 9-ին տեսաւ Անդրիւշին և Ժէնիա Չեբերեակին միասին քաղցրեղէն ուտելիս։

Կանչվում է ուսանող Գօլուբևը։ Վկան դատարան է մտնում գունաթափ ու հանդարտ, ցածր ձայնով պատմում է։ Նրան՝ վկային շատ հետաքրքրեցին տեղական լրագիրների տեղեկութիւնները Իւշչինսկիի անյայտանալու, դիակը գտնվելու, 50 վէրք երևան հանելու մասին։ Իբրև «Երկգլխանի Արծիւ» ընկ. անդամ, Գօլուբևը ներկայ գտնվեց յուղարկաւորութեանը. ժողովրդի մէջ պտտվում էին հրէշային լուրեր, նկատելի էր յուզմունք. ասում էին, որ սպանել են մայրը, սպանել են երեխաները, վերջապէս ասում էին, թէ սպանել են ջհուդները։ Ապրիլի 17-ին միապետական կազմակերպութիւնների նախաձեռնութեամբ Իւշչինսկիի գերեզմանի վրա կատարվեց հոգեհանգիստ։ Ծանօթանալով այդտեղ Նատալիա Իւշչինսկայայի և հանգուցեալի մի ազգականուհու հետ, վկան նրանց օգնութեամբ սկսեց ստուգել սպանութեան հանգամանքները։

Ցետագայ ցուցմունքների ժամանակ վկան յանկարծ կանգ է առնում. էկսպերտների մէջ լսվում են՝ «Նա տկար է»։ Վկային նստեցնում են պրիստաւի մօտեցրած աթոռին և ջուր խմեցնում։ Պրօզեկտօր Տուֆանօվը հոտ է քաշել տալիս սպիրտ։ Վկայի ձայնը թուլանում է։ Պրօֆ. Պաւլօվը շօշափում է զարկերակը և յայտնում է, որ զարկերակը թոյլ է. մարմնի վրա սկսվում է սառը քրտինք։ Պրիստաւները դուրս են տանում վկային, նրա ետևից գնում են էկսպերտ-պրօֆէսօրներ Կաչէանը և Պաւլօվը բժշկական օգնութիւն հասցնելու համար։

Նիստը փակվում է։

—

(Լրագիրներից)

«Кіевлянинъ»-ի խմբագիրը ենթարկվում

է պատասխանատուութեան 1034-րդ յօդուածով, ի պաշտպանութիւն Բէյլիսի տպած առաջնորդողի համար սեպտ. 27-ի համարում: Լրագիրը իր գոյութեան կէս դարում առաջին անգամ գրաւվեց: Գրաւված համարը ձեռքէ ձեռք է խլվում Կիեվում. կան նոյն իսկ 5 ռուբլի վճարողներ:

—

Կիեվ.—«Кіевлянинъ»-ի խմբագիր Շուլգինը ենթարկվում է պատասխանատուութեան 1034-դ յօդուածի մեղադրանքով սեպտ. 27-ի առաջնորդող յօդուածի համար:

—

Բուդապեշտի և Սալոնիկի րաբունապետների նախաձեռնութեամբ ամբողջ աշխարհի 700 ռաբբիներ երդուեալ գրութիւն են ստորագրել, թէ ծիսուալ սպանութիւնների օրէնք հրեաների մէջ գոյութիւն չունի բնաւ:

—

Հրէայ ազգաբնակութիւնը ամենուրեք մի օրով պաս է պահել իբրև բողոք Բէյլիսի դատավարութեան դէմ:

—

Ամենուրեք Ռուսաստանում բողոքի միտինգները շարունակվում են: Կատարվում են մեծ թւով ձերբակալութիւններ:

—

Կիեվում սոխւդնիկները բացարձակ ջարդարար ագիտացիան շարունակում են ընդարձակ չափով: Քաղաքում ձեռք են առնված զինուորական ուժեղ միջոցներ:

—

Կիեվի բոլոր առաջադէմ օրաթերթերը ենթարկվում են տուգանքի:

—

Եւրոպական մամուլը միաբերան դատապարտում է Բէյլիսի գործի դատավարութիւնը, որ սարքել են ռէակցիոներները:

—

Պարիզից «Մարդու իրաւունքների լիգան» Կոկովցեվին ուղարկեց բողոքի գրութիւն:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

—o—

ՅՕԳՈՒՏ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՖՕՆԴԻ

Ստացանք Թիֆլիսում պ. Աբրահամ Բեօրակճեանից 10 ր.: Ուրեմն նախկին ստացած 167 րուբլու հետ (տես «Մշակ» № 215) մենք ունենք 177 րուբլի:

ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՏԱՌԵՐԻ ԳԻՒՏԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Թիֆլիսի հայ վաճառականութեան կողմից Էջմիածին գնացող պատգամաւորութեան կազմը, ինչպէս մեզ հաղորդում են, հետևեալն է. պ. պ. Արշակ Միլեան, Մն. Մարտիրոսեան, Խաչ. Աֆրիկեան, Ստ. Սուլխանեան, Ս. Կիւլպէնկեան, Ա. Բօզարջեան և Գր. Նախշունեան: Պատգամաւորութիւնը ներկայացնելու է ուղերձ: Քաղաքիս կուլտուրական և դպրոցական հայ հաստատութիւններն ևս սկսել են հետզհետէ նշանակել իրանց պատգամաւորներին Էջմիածին գնալու՝ համազգային յոբելեանին մասնակցելու համար:

—

Սեպտ. 25-ին Բագւում Մարդասիրական Ընկ. նախաձեռնութեամբ հայոց դպրոցի շէնքում կայացաւ տեղական հայ հաստատութիւնների ժողովը, տառերի գիւտի և տպագրութեան յոբելեանը տօնելու նպատակով: Նախագահ պ. Տէր-Միքայէլեանը ժողովը բանալով յայտարարեց, որ այդ խնդրի շուրջը Բագւում մինչև այժմ շատ բան չի արվել, ուստի և հայ հասարակութիւնը պարտաւոր է մտածել իր համազգային մեծ տօնի յաւերժացման մասին: Կուլտուրական Միութեան ներկայացուցիչը աշխատում էր ապացուցել, որ Կուլտուրական Միութիւնը վաղուց այդ բանի համար աշխատում է և նրա նախաձեռնութեամբ ընտրվել է նոյն իսկ մի մարմին: Ժողովը անբաւարար համարելով եղած կազմը՝ յարմար գտաւ ընտրել բոլոր խմբերից մի նոր յոբելեանական մարմին, որի մէջ մտան նոյնպէս նախկին անդամները: Ընտրվեցին Յ. Յովհաննիսեան, Ս. Յակոբեան, Ա. Ներսէսեան, Ե. Թաղիանոսեան, Կարա-Մուրզա, Ա. Տէրտէրեան, Գ. Գեղամեան, Արտակ վարդապետ: Հին անդամներն են տիկ. Ադամեան, Տիգրանեան, Պապովեան, Սարգսեան, Պալեան, Զարաֆեան, Կոստանեան, Խաչատրեան:

(«Բագ. Զ.»)

ԹԻՒՐՔԱՀԱՅԵՐՆ ՈՒ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Հայ գրերի գիւտի 1500-ամեայ և հայ տպագրութեան 400-ամեայ յոբելեանի առիթով Թօքաթ քաղաքում կազմված յոբել. մասնախումբը հրատարակել էր մի յայտարարութիւն, որով հրաւիրում էր այդ շրջանի հայերին սրտագին մասնակցութիւն ունենալ սեպտ. 15-ին յոբելեանի առիթով սարքվելիք հանդէսներին, մանաւանդ որ առաջին հայ տպագրիչներից մինը՝ Աբգար Դպիրը՝ Թօքաթցի (Եւդոկիա) է:

Ստացված նորագոյն տեղեկութիւններից երեւում է, որ այդ հանդէսը կատարվել է շքեղօրէն սեպտ. 15-ին Թօքաթի մօտակայ ս. Յովհան Ոսկեբերանի վանքում: Հանդէսն ունեցել է գրական, երաժշտական և այլ բաժիններ, կատարվել են և կրօնական արարողութիւններ:

—

Ի յիշատակ համազգային յոբելեանի՝ Կ. Պոլսում վայելչագրութեան ուսուցիչ Խ. Ս. Թահթաճեան կազմել և հրատարակել է «Ոսկետառ» անունով մի գեղագրական ձեռնարկ ասեղնագործութեան, այն է բրօդըրիի և կանվայի համար սկզբնատառեր անունների, մականունների, անջատ և ընդելուզիկ ձևով:

Մենք ստացանք այդ հրատարակութեան մի օրինակը: Գործը կազմված է ճաշակով, գեղեցիկ ներկայացնում է հայկական մանրանկար արուեստի մի շքեղ նմուշ և կարող է ծառայել մեր դպրոցներում իբրև լաւագոյն ձեռնարկ ասեղնագործութեան: Ամեն մի անձն կարող է նրա մէջ գտնել իր անուան և ազգանուան սկզբնատառերը անջատ և ընդելուզված հայերէն և ֆրանսերէն տառերով:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒՂՂՎԱԾ «ՄՇԱԿԻ» ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Կ. Պոլիս, 14 սեպտեմբեր

Տնօրէն ժողովս, ցաւ ի սիրտ տեղեկանալով որ խմբագրութիւնդ դժբաղդութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր յարգելի ու սիրուած անդամներէն մին յանձին ողբացեալ Յովհաննէս Սարգսեան Տէր-Մարկոսեանի, նուիրական պարտք կը սեպէ իր խորին վշտակցութիւնը յայտնել ձեզ ձեր կրած այս անդարմանելի կորուստին համար, որ կորուստ է միանգամայն ամեն անոնց, որոնք «Մշակի» ընթերցմամբ ծանօթ էին այս բազմերախտ վաստակաւորին 35-ամեայ անխոնջ ու անձնուէր գործունէութեանը:

Խնդրելով միանգամայն, որ խմբագրութիւնը բարեհաճութիւնն ունենայ մեր վշտակիր զգացմանց թարգման կանգնիլ նաև հանգուցեալին ազգականներուն մօտ, կը մնանք

Խորին յարգանօք

Ի դիմաց Հայոց Միացեալ Ընկերութեանց Տնօրէն ժողովոյ

Ատենապետ՝ Ա. Պ. Շմաւոնեան

Ատենադպիր՝ Յ. Իսագուլեան

—

Տաւեխվկոյէ գիւղ (Սիբիր), 9 սեպտ.

Պօստով ստացվեց Յովհ. Տէր-Մարկոսեանի մահուան լուրը, որը անկեղծ ցաւ պատճառեց մեզ:

Խնդրում եմ «Մշակի» խմբագրութեանը իմ վշտակցութիւնն էլ միացնել ընդհանուր ցաւակցութեան հետ: Յանձին Յ. Տէր-Մարկոսեանի՝ ոչ թէ միայն «Մշակը» կորցրեց իր գործին հմուտ ու բարեխիղճ մի աշխատաւորի, այլ մեր պարբերական գրականութիւնից պակասեց մի փորձված աշխատակից, որի նմանները շատ սակաւ են մեր գրական աշխարհում:

Աքսորական՝ Գերասիմ Ա. Վարշամեան

—

Ղզլար, 20 սեպտեմբերի

Ցայտնում եմ ցաւակցութիւնս Գրիգոր Արծրունու գաղափարների պաշտպան Յովհ. Տէր-Մարկոսեանի մահուան առիթով:

Ուսուցիչ՝ Սարգիս Կարապետեան

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ

Շաբաթ օր, սեպտեմբերի 28-ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի անուանակոչութեան օրը, Թիֆլիսից շնորհաւորական բազմաթիւ հեռագիրներ ուղարկվեցին Էջմիածին դպրոցական, կուլտուրական հաստատութիւնների և զանազան անհատների կողմից: Թիֆլիսի վաճառականների աւագ Ա. Միլեան իր ուղարկած հեռագրին ի պատասխան ստացել է հետևեալը.

«Թիֆլիսի վաճառականների աւագ Արշակ Միլեանին, Թիֆլիս: Անկեղծօրէն շնորհակալ եմ և օրհնում եմ ձեզ և Թիֆլիսի վաճառականութիւնը: Գէորգ Ե Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց»:

Ա. Միլեանի շնորհաւորական հեռագիրը հետևեալն է.

«Այսօր, Ձեր Սրբութեան անուանակոչութեան օրը, թոյլ եմ տալիս ինձ, Թիֆլիսի վաճառականութեան անունից և անձնապէս իմ կողմից, ակնածութեամբ մատուցանել Ձեր Վեհափառութեանն անկեղծ որդիական շնորհաւորութիւններ՝ մաղթելով երկար կեանք, առողջութիւն և բեղմնաւոր հովուապետական գործունէութիւն ի փառս մայրենի եկեղեցու և ժողովրդի կուլտուրական բարգաւաճման»:

—

Բագու, 28 սեպտեմբերի

Այսօր տեղիս ս. Լուսաւորիչ եկեղեցում հանդիսաւոր պատարագ և հայրապետական մաղթանք կատարվեցին Վեհափառ Հայրապետի՝ Գէորգ Ե Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի անուանակոչութեան տօնի առիթով:

Օրվայ պատարագիչն էր Արտակ վարդապետը: Ներկայ էր առաջնորդ Անանիա արքեպիսկոպոսը, որ առանձին շուք էր տալիս փառաւոր հանդէսին, քահանայական ամբողջ կազմով: Երգում էր երկսեռ դպրոցների խումբը Ա. Մայիլեանի ղեկավարութեամբ: Ներկայ էին բազմաթիւ աշակերտներ, ինչպէս և հայոց դպրոցների աշակերտ-աշակերտուհիները՝ իրանց ուսուցիչներով և վարժուհիներով և պետական դպրոցների ուսանողութիւնը: Կարգապահութիւնը օրինակելի էր եկեղեցու աւ.-ք. Գրիգորեանի աշխատութեամբ:

Բ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Կովկասի փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վօրօնցով-Դաշկովի վերադարձը Թիֆլիս սպասվում է այս ամսի կէսերին:

— Բօրսային կոմիտէի նախագահ Ար. Ն. Միլով Մոսկվայից սեպտ. 29-ին ստացել է հետևեալ հեռագիրը. «Անդրկովկասից բերված արագ փչացող բոլոր մթերքեղէնը Մոսկվա հասաւ լաւ դրութեան մէջ: Առանձնապէս լաւ պահպանվել է Թիֆլիսի սպանդանոցի սառցարանում կանխապէս սառեցված մթերքեղէնը: Նոյնպէս լաւ տեղ են հասել Բէնստէրի և Սօկօլովսկիի սիստեմի վագոններով բերված պտուղները, շնորհիւ ջերմութեան աստիճանի շատ աննշան փոփոխութեան և չոր օդի մշտական ներկայութեան: Քալանթար, Օհանջանեան, Ենֆիաճեանց»:

— Կուրսկից Օհանջանեանը քաղաքագլուխ Խատիսեանի անունով ուղարկել է հետևեալ հեռագիրը. «Այսօր, սեպտ. 30-ին, էքսպերտիզան գտաւ Թիֆլիսի ոչխարի միսը, մրգերը և ձուկը շատ լաւ դրութեան մէջ. Կարաչևի ոչխարի միսը, որ բեռնել էին Կիսլովոդսկում առանց վաղօրօք սառցնելու, բաւարար չէ»:

— Միհրան Անանեանի գերման լուրը ահագին տպաւորութիւն է թողել Թիֆլիսում, որովհետև ոչ ոք այդ չէր սպասում, ի նկատի ունենալով որ նա վայելում է Քութայիսի նահանգում ազգաբնակութեան յարգանքը: Թիֆլիսից Անանեանը մեկնեց իր կալուածքը՝ Աջամէթի. փոխ-գնդապետ իշխ. Վ. Գուրիէլիի ուղեկցութեամբ: Հասնելով իր կալուածքը, Անանեանը աւտոմօբիլով մեկնեց Բաղդադ կոչված տեղը՝ տեսնելու իր խաղողի այգիները: Աւտոմօբիլը կառավարում էր շօֆէր Լուլին: Վերադարձին աւտոմօբիլում էին միայն ինքը Անանեանը և շօֆէրը: Անտառի մէջ սեպտ. 27-ին, ցերեկ. ժ. 4-ին, զինված անյայտ չարագործներ կանգնեցրին աւտոմօբիլը և տարան իրանց հետ Անանեանին Բաղդադի ուղղութեամբ: Թիֆլիսից մեկնել է Միհրանի եղբայր Ս. Անանեանը: Կինը վերադառնում է արտասահմանից:

— Բագուի լրագիրների ասելով, նաւթային բօրսայում սկսվել է իրարանցում նաւթի գները սաստիկ իջնելու պատճառով: Պատճառը այն լուրերն էին, թէ անդրկովկասեան երկաթուղիների վարչութիւնը ձեռք է բերել արտասահմանեան վառելանիւթ: Յիշեալ լուրերը ճշդվեցին, և այժմ յայտնի են գործի մանրամասնութիւնները: Օգոստոսի վերջերին անդրկ. երկ. վարչութեան կառավարչի պաշտօնակատար ինժեներ Զուբարեւը Բուխարէստ ուղարկեց ինժ. Կըրժիժանովսկուն ռումինական նաւթային շուկայի հետ ծանօթանալու համար: Յիշեալ ինժեները լիազօրութիւն ունէր գնել 2 միլիօն փութ վառելանիւթ: Սակայն ռումինական ֆիրմաներից ոչ մէկը կարող չեղաւ պատերազմի պատճառով յանձն առնել վառելանիւթը հասցնելու կէս տարվանից շուտ: «Ռումին-ամերիկական ընկ.» խոշոր ֆիրման, որ չէ պատկանում եւրոպական նաւթային սինդիկատին, պատրաստակամութիւն յայտնեց միջնորդի դեր կատարել ամերիկեան նաւթ մատակարարելու գործում: Եւ, յիրաւի, սեպտեմբերի կէսերին անդրկ. երկ. վարչութիւնը առաջարկութիւն ստացաւ ամերիկեան նաւթ մատակարարելու պուդը 40 կ. ֆրանկօ Բաթում $2^1/_2$ միլիօն պուդ քանակութեամբ մինչև դեկտ. 1-ը: Մի քանի հեռագիրներ Ֆիրմայի կենտրոնական վարչութեան հետ (Լոնդոնում) փոխանակելուց յետոյ, սեպտ. 25-ին անդրկ. երկ. վարչութիւնը անգլիական հիւպատոսի ներկայութեամբ ստորագրել է վերջնական համաձայնութիւնը:

— Կովկասի փոխարքան և ռուսաց սինոդի օբէր-պրօկուրօրը պաշտպանում են Տամբովի եպիսկոպոս Կիրիլլի թեկնածութիւնը Վրաստանի էկզարխի պաշտօնի համար:

— Վրաստանի էկզարխի պաշտօնի համար նշանակված Տիխօն եպիսկոպոսը հրաժարվել է, պատճառաբանելով թէ կարօտ է հանգստութեան:

— Ամսիս 29-ին Հ. Դրամ. Ընկերութեան գրասենեակում տեղի ունեցաւ գերասան Արմէնեանի գրած «Սահակ և Մեսրոպ» պատմական պիէսի ընթերցանութիւնը ներկայութեամբ յատկապէս հրաւիրված գրական անձանց: Վերոյիշեալ պիէսը յատկապէս ներկայացվելու է հոկտ. 12-ին ցերեկը միմիայն աշակերտութեան համար ձրի առանձին հրաւիրներով, իսկ երկուշաբթի, ամսիս 14-ին, դրվելու է հերթական հայկական ներկայացման ի պատիւ յոբելեանական տօների: Տեսնվում են յատուկ պատրաստութիւններ զգեստների և դեկօրացիաների: Կազմվում է երգեցիկ խումբ յատկապէս պատմական շարականներից և այլ երգերից վերցված կտորներ երգելու համար համաձայն պիէսի պահանջի:

— Այսօր Մցխէթ հինաւուրց վանքի տօնն է, որի առիթով մեծ թւով ուխտաւորներ են գնում սովորաբար համանուն սրբավայրը: Երկաթուղային վարչութիւնը նշանակել է լրացուցիչ գնացքներ:

— Թիֆլիսի ժողովրդական համալսարանի ընկերութեան կենտրոնական վարչութեան նիստը այսօրվայ տօնի պատճառով կայանալու է վաղը, հոկտ. 2-ին, երեկոյեան:

— Այսօր լրանում է Բաթումում քաղաքային ինքնավարութիւն մտցնելու 25-ամեակը, որի առիթով Բաթումում կայանալու է հանդէս և որին հրաւիրված էր նաև Թիֆլիսի քաղաքագլուխ Ալ. Խատիսեանը: Վերջինս անկարող լինելով մեկնել՝ ուղարկեց շնորհաւորական հեռագիր:

— Ն. Տէր-Ղազարեանի կտակով Թիֆլիսի պօլիտեխնիկումի օգտին ստացվելու է 1600 ր.:

— Թիֆլիսի քաղաքային դումայի վերստուգող յանձնաժողովի քարտուղար ընտրվել է երդ.-հաւ. օգնական Ի. Գուլիսօվը:

— Այսօր ցերեկ. ժամը 1-ին Արտիստական Ընկ. ամառային շինութեան այգում տեղի կունենայ պտղաբուծութեան ցուցահանդէսի հանդիսաւոր բացումը պաշտօնական անձանց ներկայութեամբ: Հանդէսից առաջ կը կատարվի մաղթանք:

— Կախէթի երկաթուղու Ցնօրիս-Ծխալի կայարանից մինչև Բագու քաղաքը երկաթ. գիծ կառուցանելու աշխատանքները յանձնված են ինժեներ Վիլլէրին:

— Ճան. հաղ. մինիստր Ռուխլովը հեռագրել է, թէ Սուրխա կայարանի մօտ տեղի ունեցած երկաթուղային աղէտը չարագործների գործն է, որոնց ձերբակալելու համար պէտք է խնդրել Կովկասի փոխարքային և զինուորական մինիստրին:

— Մոսկվայի Լազարեան ճեմարանի մի քանի թոշակաւորներ արձակված են ուսման հետ վատ կերակրի հողի վրա ընդհարվելու պատճառով:

— Մոսկվայից Գրոսմէնը հեռագրում է Խատիսեանին. «Ողջոյն սառցային էքսպեդիցիայից: Ձեր աշխատանքները նպաստեցին գործի աջողութեան. շնորհակալ եմ աջակցութեան համար»:

— Վրաց մէջ Գրագիտութիւն Տարածող Ընկերութիւնը ճիւղ է բանում Երևանում:

— Մեզ խնդրում են հերքել «Մշակի» № 224-ում տպված պ. Օրինականի նամակում այն ասացուածները, թէ՝ Աղաբաբը իր արբանեակներով եղել է ս. Մինասի եկեղեցում և աջողեցրել է սարկ. Երվանդեանի ընտրութեան գործը: Աղաբաբը անձամբ յայտնեց խմբագրութեանս, որ Օրինականի գրածը Աղաբաբի մասին, բոլորովին սխալ է, որ ինքը այդ օրը ոչ ս. Մինասի եկեղեցումն է եղել, ոչ ընտրութիւն տեսել և ոչ էլ մարդ է ուղարկել այնտեղ:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

Հայոց լեզուի դասագիրք կազմողներին

Պարոնայք, որ դուք սնկի պէս բուսնում էք, տայ Աստուած՝ որ բանջարի պէս աճէք, զի բանջարը սնկից էժան է:

Մրցեցէք միմեանց դէմ ձեր կազմած դասագրքերի թէ քանակով և թէ որակով. դա լաւ նշան է. դա ձեռնտու է աշակերտութեան համար, ուրախալի երևոյթ է ուսուցիչների համար, առաջադիմութեան խթան է ուսումնարանների համար, որ միայն պատիւ է բերում ձեզ:

Բայց, պարոնայք, գիրք կազմելիս, ի սէր Աստուծոյ, մոռացէք այնպէս յօրինել, որ ապագայում հարկ չը լինի «բարեփոխութեան», «վերամշակութեան»:

Ձեր «բարեփոխումները» ահագին դժուարութիւն են պատճառում ուսուցիչներին, մանաւանդ խմբական ընթերցանութեան միջոցներին: Տեսէք Ուշինսկիի «Родное Слово» դասագիրքը, քառասուն տարի է շարունակ տպագրվում է, բայց ոչ մի «բարեփոխութիւն» չունի և հարկաւոր էլ չէ, որ ունենայ: Եթէ այդպիսի դասագրքերի դարն անցնի, անպէտքանայ, ուրիշն ընտրեցէք:

Հիմա օրինակով խօսեմ. ահաւասիկ ես հայոց լեզուի դասատու եմ և իբրև դասագիրք ընտրել եմ «Լուսաբերը». սակայն այդ լուսաբերը այն լոյսը չէ բերում, ինչ որ պէտք է բերէր:

Կարդացնում եմ աշակերտներին, իւրաքանչիւր տպագրութեան մէջ մի նոր, շատ անգամ անտեղի, «բարեփոխութիւն» եմ նշմարում: Եւ ահա դասը խանգվեց. աշակերտի մէկը բղաւում է այսպէս, միւսը այնպէս... խօսքերը տարբեր, կէտադրութիւնը տարբեր:

Ամենքիս յայտնի է, որ հայ դպրոցների աշակերտ-աշակերտուհիները ժողովրդի ամենաաղքատ դասակարգիցն են. նրանք շատ անգամ հին դասագրքեր են առնում էժան գնով, որովհետև միջոց չունեն ամեն տարի նորը առնելու, մանաւանդ 2-րդ տարի նստողները. վերջինները անցեալ տարուայ ունեցածները պէտք է դէն գցեն, որովհետև այդպէս են ցանկացել դասագիրք կազմողները՝ անշուշտ շահասիրական դիտումներով:

Մեղք են աշակերտները. նրանք կրկնակի տուժում են:

Խիղճ ունեցէք, պարոններ:

Շահան-Սիմօն

Թիֆլիս, 16 սեպտ.

ԹԻՒՐՈՎ ՊԷՏՔ Է ՀԵՐՔԵԼ

«Մշակի» № 194-ում կարդացինք Մ. Տէր-Աւետիքեանի երկրորդ հերքումը՝ «Մշակի» 126-րդ, 179-րդ և 180-րդ համարներում լոյս ընծայած մեր հաշիւների առիթով:

Այդ հերքումը առաջինի նման իրան որպէս յենակէտ վերցնում է Գետաբէկի պղնձահանքի գործարանի կառավարչի № 749 գրութեամբ հաղորդածը, միայն այն զանազանութեամբ, որ առաջին անգամ այդ գրութեան իմաստի մի կտորը թարգմանօրէն յայտարարել էր հայերէն լեզուով, իսկ այժմ՝ «Մշակի» 194-րդ համարում նոյնը կրկնում է ռուսերէն լեզուով:

Զանազան լեզուներով միևնոյն գրութեան մեկնութիւնը չէ կարող փոխել ոչ նրա բովանդակութիւնը և ոչ էլ նրա իմաստը:

Սակայն մեր հակառակորդը մեզ հաշիւ տալը աւելորդ է համարում. գրեթէ սրանից յետոյ նա պէտք է որ հարցը փակէր, որից յետոյ մենք էլ կը լռէինք. «на нѣтъ и суда нѣтъ»: Բայց պարոնը այդպէս չէ վարվել. նա Գետաբէկի կառավարչի № 749 մեծախորհուրդ գրութեան մի փոքրագոյն կտորն է ընթերցողի առաջը դրել: «Какъ теперь выяснилось, не все показанное нами въ письмѣ архимандриту Леону, отъ 19 ноября 1912 года за № 904, количество лѣсныхъ матеріаловъ было доставлено изъ Чарекско-Монастырской лѣсной дачи, но доставлялось также изъ Шамшадинской казенной лѣсной дачи и изъ бековъ Зульгадаровыхъ» (когда?). Մեծապէս շնորհակալ ենք այս կտորի լոյս ընծայելու համար:

Մենք առաջին անգամ կարդալով մեր հակառակորդի՝ «Մշակի» № 157-ում յայտարարած հերքումի մէջ այն թէ՝ «որի (կառավարչի գրութեան մասին է խօսքը) պատճէնն էլ ուղարկված է տեղիս առաջնորդական փոխանորդ Լեոն վարդապետին», շատ աշխատեցինք ձեռք բերել այդ թանգագին գրութեան պատճէնը, ապա Մ. Տէր-Աւետիքեանին պատասխանել, բայց այդ մեզ չաջողվեց. սակայն մեծ աշխատանք գործ դնելուց յետոյ հազիւ կարողացանք այդ գրութեան հետ ծանօթանալ: Եւ որովհետև Մ. Տէր-Աւետիքեանն այդ գրութիւնը ամբողջովին հրատարակելու վստահութիւնը չէ ունեցել, բաւականանալով մի աննշան կտորով, ուստի մենք գործի մութ կողմերը աւելի լուսաբանելու համար անհրաժեշտ ենք համարում մեր հակառակորդի լոյս ընծայած կտորը մինչև վերջը շարունակել: Ահաւասիկ. «Кромѣ этого Кедабекскимъ казеннымъ лѣсничимъ былъ составленъ 10-го октября 1912 года протоколъ за № 390 за самовольныя порубки, совершенныя въ Кедабекской пассесіонной лѣсной дачѣ, въ значительномъ количествѣ на сумму свыше 4000 руб., такъ-же подрядчикомъ Молла Мамедомъ Кербалай Сеюнъ оглы вмѣстѣ съ своимъ товарищемъ Оганесомъ, причемъ въ протоколѣ этомъ указывается, что самовольно порубленный лѣсъ былъ доставленъ ими на Кедабекскій заводъ и одинъ какъ заготовленный въ армянской Чареко-Монастырской лѣсной дачѣ.

«Къ сожалѣнію я теперь уже не имѣю возможности выяснить въ какомъ количествѣ и изъ какихъ лѣсовъ былъ доставленъ принятый отъ подрядчика Молла Мамеда Кербалай Сеюнъ оглы лѣсной матеріалъ.

«По наведеннымъ у сказаннаго подрядчика справамъ и согласно предоставленнымъ имъ распискамъ онъ пріобрѣлъ изъ Шамшадинской лѣсной дачи и изъ лѣсовъ бековъ Зюльгадаровыхъ всего слѣдующее количество лѣсныхъ матеріаловъ: 1060 арш. дубовыхъ шпалъ толщиной въ 4 вершка, 292 арш. такихъ-же шпалъ толщ. въ $3^1/_2$ верш., 875 арш. такихъ-же шпалъ толщ. въ $3^1/_2$ верш., 1500 арш. такихъ-же шпалъ толщ. въ 4 верш., 7500 арш. дубовыхъ кругляковъ толщ. въ $4^1/_2$ верш., 654 арш. буковыхъ кругляковъ толщ. въ $4^1/_2$ верш., 1588 арш. такихъ-же кругляковъ въ толщ. 5 верш., 12,200 арш. такихъ же кругляковъ толщ. въ 6 верш., 1400 арш. дубов. кругляковъ толщ. въ 6 верш., 600 арш. такихъ-же кругляковъ толщ. въ 4 верш., 1500 арш. дубов. кругляковъ толщ. 4—6 верш. и 500 буков. бревенъ; каковое количество по этому слѣдуетъ исключить изъ общаго количества лѣснаго матеріала, показаннаго въ моемъ письмѣ, отъ 19-го ноября п. г., какъ доставленнаго изъ Монастырской лѣсной дачи».

Այս է այն թանգագին և նշանաւոր ակտը, որի վրա է հիմնվում և փաստացի համարում Մ. Տէր-Աւետիքեանը:

Քննենք այդ ակտը և տեսնենք, թէ ինչ է տալիս մեզ:

Նախ՝ Մօլլա Մամէդը և Յովհ. Յարութիւնեանը ապօրինի ծառեր են կտրում Գետաբէկի վարչութեանը յանձնված արքունական անտառում. արքունական անտառապետը նրանց վրա արձանագրութիւն է կազմում 4000 ր. արժողութեամբ կտրած ծառերի համար, ապա արձանագրութեան մէջ ցոյց է տրվում թէ՝ ապօրինի կտրած անտառը Մօլլա Մամէդի ձեռօք մատակարարվել է Գետաբէկի պղնձահանքի գործարանին ինչպէս պատրաստված Չարէքայ վանքի անտառում: Սա կատա՞կ է թէ խղճութիւն: Ինչու համար արքունական անտառում ապօրինի կտրած փայտեղէնները, որի պատճառով արքունական անտառապետը ար-

[illegible]

…այդ փայտեղէններին և ում կամենայ՝ ազատ կարող է վաճառել առանց արգելքի և երկիւղի։ Այստեղ էլ ինչ կարիք կարող էր լինել այդ փայտեղէնները վանքի անտառի անուան տակ մատակարարել պղնձահանքի գործարանին, կամ վանքի փէշերի տակ թագնվել։ Մի՞թէ սա սխալմունք է կամ թիւրիմացութիւն։

Այս՝ առաջին կեղծիքը։

Սոյնանման կատակ կրկնվում է և գրութեան շարունակութեան մէջ։ Կապալառու Մոլլա Մամէդը ասում է, թէ իբր այն բոլոր զանազան տեսակի փայտեղէնները, ինչքան որ ցոյց է տուել Գետաբէկի գործարանի կառավարչին վերև յիշած թւանշաններով, պատրաստել է Շամշադինի արքունական և Զուլֆուղարօվների անտառներում. մինչդեռ գործարանին ցոյց է տուել որպէս վանքի անտառից մատակարարված. և այդպէս էլ նշանակվել է հաշւեմատեաններում։ Եւ այս պատճառով Գետաբէկի գործարանի կառավարիչը, ցաւելով որ Մոլլա Մամէդի տուած տեղեկութիւնները ստուգելու հնարաւորութիւնը չունի, այնու ամենայնիւ խնդրում է Լևոն հայր-սուրբին այն հաշւից այդ քանակութիւնը հանել, որը մանրամասը քաղուածօրէն դուրս է բերված պղնձահանքի գործարանի հաշւեգրքերից, որի մասին հաղորդված է նրան 1912 թ. նոյեմբերի 19-ին № 904 գրութեամբ։ Մի՞թէ այս էլ թիւրիմացութեան հետևանք է։

Սա էլ երկրորդ կեղծիքը, որ կատարվել է Գետաբէկի պղնձահանքի գործարանի շուրջը։

Այժմ ո՞ւմը կարելի է հաւատալ. շահագրգռված և անբիծ Մոլլա Մամէդի տուած կասկածաւոր տեղեկութիւններին, որոնց ճշգրտութիւնը Գետաբէկի գործարանի կառավարիչը ստուգելու հնարաւորութիւն չի ունեցել, թէ պ. կառավարչի հաստատ աղբիւրներից քաղած տեղեկութիւններին, որոնց մասին նա միամտօրէն և առանց որևիցէ միտումների 1912 թ. նոյեմբ. 12-ի № 904 գրութեամբ հաղորդել է Լևոն հայր սուրբին։ Եւ մի՞թէ այս բոլորը մեր հաշիւները հրատարակելուց յետոյ պէտք է միայն յայտնվել, պարզվել էին, այլ ոչ իր ժամանակին, որ չփոթութիւններ առեղծելու առիթ չը տային, եթէ ասածները ուղիղ են։

Բայց այդ բաւական չէ։ Որպէսզի ճշմարտութիւնը աւելի պարզ և հասկանալի լինի, մենք խնդրում ենք Լևոն հայր սուրբին լոյս հանել այն բոլոր տեղեկութիւնները, որ նա ստացել է Գետաբէկի պղնձահանքի գործարանի վարչութիւնից։ Այդ տեղեկութիւնները հրատարակելուց յետոյ միայն կարող ենք իմանալ, թէ դրանք նախ ո՞րքան են համապատասխանում մեր հաստատ աղբիւրից քաղած և լոյս ընծայած հաշիւներին. և երկրորդ՝ այդ քանակը իր տեսակներով հանելով հայր սուրբին հաղորդածներից՝ տեսնենք տակին մի բան մնում է թէ ոչ. մի տեսնենք թէ վանքի անտառից էլ փայտեղէններ են ծախվել Գետաբէկի պղնձահանքի գործարանին, թէ բոլոր փայտեղէնները պատրաստելիս են եղել ուրիշ անտառներում ու վանքի անտառի անուան պատրուակի տակ գործարանին մատակարարել։ Սա թէ ցաւալի երևոյթ է և թէ ծաղրի արժանի։

Ահա այսպիսով մենք հասանք այնտեղ, որ մենք կրկնում ենք այժմ աւելի մեծ իրաւունքով մեր այն պահանջը թէ՝ վանքի կայքերի կառավարիչը անպայման իր բնակութիւնը պիտի հաստատի Գետաբէկի պղնձահանքի գործարանի շրջապատում, որ նա կարողանայ այդ վայրում կատարվող անկարգութիւնները իր ժամանակին նկատել և որ հնարաւորութիւն ունենայ, գոնէ վանքի անտառի վրինից վերցնել այն փալանը, որի վրա անպատիժ դարսում են և բեռնում բարեխիղճ կապալառուները զանազան տեղերից կտրած փայտեղէնները և վանքի անտառը պատրուակ ընդունելով, այդ անտառները շահագործում, իսկ վանքը, դրանից ոչ մի կոպէկ շահ չունենալով և իր փէշերի տակ կեղծիքները թագցնելով, անարժան վարկաբեկ լինում։

Արդ ինչպէս հաւատանք, որ մեր ազնիւ կապալառուները ի կարևոր դէպս վանքի անտառումն էլ կտրած չը լինեն զանազան տեսակի փայտեղէններ ու այդ նիւթերը մատակարարած գործարանին Շամշադինի արքունական կամ Զուլֆուղարօվների անտառների անուան պատրուակի տակ։ Ի հարկէ այժմ ուշ են այդ մասին առարկութիւնները, որովհետև մենք այդ կեղծութիւնները առաջինը սկսեցինք լոյս հանել։

Իսկ եթէ մեզանից առաջ, նկատելով այդ բոլորը, Շամշադինի անտառապետը կամ Զուլֆուղարօվները սկսած լինէին գործ այդ առիթով, այն ժամանակ նրանք առանց տատանման ցոյց կը տային Գետաբէկի պղնձահանքի գործարանի հաշւեմատեանների վրա և դրանով կը հաստատէին, որ Գետաբէկի պղձահանքի գործարանին մատակարարված վերոյիշեալ բազմատեսակ փայտեղէնները ոչ թէ Զուլֆուղարօվների կամ Շամշադինի անտառներումն են պատրաստվել, այլ վանքի անտառում։

Այս է փաչլուն պատկերը այն թանգագին ակտի, որը Մ. Տէր-Աւետիքեանը փաստացի է համարում, իսկ մեր հաղորդածները՝ սխալ։

Դեռ կը սպասենք Լևոն հայր սուրբի տեղեկութիւններին, որից յետոյ գուցէ այլ առարկութիւններ լինեն։ Դիտող

Գ ե տ ա բ ե կ

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Ռուսաց դիւանագիտական շրջաններում տեղեկութիւններ են ստացվել, որ ֆրանս-թիւրքական համաձայնութիւն է կապվել։ Թիւրքիան կոնցեսիա տուեց Ֆրանսիային մի քանի նաւահանգիստներ կառուցանելու, ինչպէս և կառուցանելու Սամսօն-Սըվազ, Խարբերդ—Էրզրում և Էրզրում—Տրապիզօն երկաթուղիները դէպի Բայկ և Բամշէի սահման գծով։ Դրա փոխարէն Ֆրանսիան տալիս է Թիւրքիային 700 միլիօն ֆրանկի փոխառութիւն և թոյլ է տալիս աւելացնել մաքսագները, նաև նաւթի, ծխախոտի մենավաճառութիւնը և այլն։

◆ «Р. Сл.»-ի տեղեկութիւնների համաձայն, իրանց վախճանին են մօտենում ռուս-թիւրքական բանակցութիւնները Հայաստանի երկաթուղային կոնցեսիաների մասին։ Երկաթուղիներ կառուցանելը յանձն է առնում Ֆրանսիան, իսկ Ռուսաստանը վերահսկելու է։ Գուցէ այդ երկաթուղիները միացվեն կովկասեան գծերի հետ։

Անգլիան նախազգուշացնում է Թիւրքիային, որ ոչ մի կոպէկ չի տայ, մինչև որ յատուկ մասնաժողովը չը մեկնէ Փոքր Ասիա բարենորոգումների գործադրութեան համար։

◆ Մեծ պետութիւնները վճռեցին ոչ մի կերպ թոյլ չը տալ յոյն-թիւրքական պատերազմը։ Այդ նպատակով Ֆրանսիան մերժում է Յունաստանին փոխառութիւն տալ մինչև Թիւրքիայի հետ հաշտութիւն ստորագրելը։

◆ Պետերբուրգում պաշտօնավարող թիւրքաց դեսպան Թուրխան-փաշան թողնում է իր պաշտօնը։ Նրա տեղ նշանակվում է Մուխտար-բէյը՝ Աթէնքի թիւրքաց դեսպանը։

◆ Ուսկիւբում երևան հանվեց բուլղարական դաւադրութիւն ընդդէմ Սերբիայի։ Կատարվում են ընդարձակ ձերբակալութիւններ։

◆ Ալբանական ժամ. կառավարութեան պարագլուխ Իսմայիլ-Քէմալբէյը այս օրերս հեռագիր ուղարկեց արտաքին գործերի մինիստր Սազօնովին, որի մէջ հաղորդում է, թէ ալբ. կառավարութիւնը անկարող եղաւ գոհանալ այն սահմաններով, որոնք որոշվել էին Լօնդօնի դեսպանաժողովում, և դրանով էլ բացատրվում է ալբանների ներկայ զինված ապստամբութիւնը։ Վերջում Քէմալ-բէյը ռուսաց կառավարութիւնից աջակցութիւն է խնդրում նոր սահմաններ ձեռք բերելու գործում։

◆ Բէլգրադից հեռագրում են, թէ իբր մակեդոնական շարժման պարագլուխ Իսսա Բօլէտինացը գերի է ընկել և իբրև սերբիահպատակ դատվելու է պետական դաւաճանութեան մէջ սերբիական զինւորական դատարանի ձեռքով։ Բօլէտինացը տկար է։

◆ Բէլգրադից իբրև լուր հաղորդում են, թէ Իսա Բօլէտինացը մեռել է։

◆ Պարիզի սօցիալիստական շրջաններում հարց են յարուցել փողոցներից մինը անուանել «Բեբէլի փողոց»։

◆ Պետերբուրգի բօրսայում նաւթային թղթերի գները սաստիկ ընկնում են։

◆ Ինչպէս յայտնի է, Մօսկվայում, բժիշկ Խանդամիրեանին, որ մեղադրվում էր խանդից դրդված՝ Գէորգեանին սպանելու մէջ, դատաստանական պալատը արդար ճանաչեց։ Այդ դատավճռի դէմ ներկայացված էր վճռաբեկ բողոք, որը, սակայն, այժմ անհետևանք է թողնվել սենատի կողմից։

◆ Մայրաքաղաքի լրագիրները իբրև լուր հաղորդում են, որ շուտով կոմս Ս. Վիտտէն նշանակվելու է մինիստրների խորհրդի նախագահ։

◆ «Р. Знамя»-ի ասելով՝ այս օրերս Պետերբուրգում կալանաւորվել են մի խումբ անձեր, որոնք պատրաստվում էին խոշոր տէրրօրիստական ակտ կատարել։

◆ Արժանահաւատ աղբիւրից տեղեկացնում են, որ ներքին գործերի մինիստրը կարգադրել է համառուսական վիճակագրութեան աշխատանքները ոչ մի դէպքում չը յանձնել ուսանողներին, մանաւանդ գիւղից-գիւղ շրջելու, որովհետև նրանք վնասակար ազդեցութիւն են գործում գիւղացիների վրա։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

28 սեպտեմբերի

ԼԻԲԱՎԱ։ Փոթորկի ժամանակ ծովում խեղդվեցին 12 ձկնորս։

ՏՕԿԻՕ։ Կաթսայի պայթումից ընկղմվեց «Իկատսուկօյի» ականանաւը։

ՔԻՇԻՆԵՎ։ Բէլցա կայարանում վառվում են առևտրա-արդիւնաբերական բանկի պահեստատեղիները։ Վնասները 400,000 րուբլուց անցնում են։

ՆՈՎՕՉԵՐԿԱՍԿ։ Գիւղատնտեսական համագումարը որոշեց միջնորդել բանալու Նովօչերկասկում կանանց ագրօնոմիական ինստիտուտ՝ բարձրագոյն գպրոցների ծրագրով։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Բացվեց համառուսական յօբելեանական մրգաբուծութեան ցուցահանդէսը։ Մասնակցում են բոլոր կենտրոնական նահանգներից, նաև Կովկասից, Թուրքեստանից և այլն։ Ներկայ եղողները ամենահպատակ հեռագիր ուղարկեցին ցուցահանդէսի Օգոստափառ Հովանաւորող Թագաւոր Կայսրին։

ՆԻԺՆԻ-ՆՈՎԳՈՐՈԴ։ Զինւորա-նահանգական դատարանը պրիստաւ Կորչագինին դատապարտեց մահվան պատժի ոստիկանապետին սպանելուն համար։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Գրաւվեցին «Рѣчь»-ի № 265-ը և «Совр. Слово»-ի 2050-ը համարները։

29 սեպտեմբերի

ՍՈՒՐԲ ՄԻՔԱՅԵԼԻ ԱՄՐՈՑ (Ալիասկա)։ Անգլիական ռուսական «Տայմիր» և «Վայգաչ» շոգենաւերը, որոնք գնացել էին հետազօտելու բևեռային երկիրները Սիբերից դէպի հիւսիս։ Նաւապետ Վիլկիցկին պատմում է, որ յայտնագործվեց Գրէյլանդիայի չափ մի նոր ցամաք, որ գտնվում է հիւսիսային լայնութեան 81 և արևելեան երկարութեան 102 աստիճանի վրա։

ԵԱՍՏԱ։ Եկաւ ներքին գործերի մինիստրը։

ՍԵՎԱՍՏՕՊՈԼ։ Սաստիկ ծովային փոթորիկ է։ Շատ նաւեր խորտակվեցին։ Նաւահանգիստների հետ հաղորդակցութիւնը խզված է։

ԻՐԿՈՒՏՍԿ։ Ոստիկանութիւնը երևան հանեց 7 սաժէն ստորերկրեայ անցք, որ տանում էր մինչև պոստային գրասենեակը։ Կալանաւորված են 54 չինացիներ։

ՔԻՇԻՆԵՎ։ Իզմայիլի գ. Տրօյակօ գիւղում խոլերայով 3 հիւանդից 2-ը մեռան։

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Հրատարակիչ՝ Ալ. ՔԱԼԱՆԹԱՐ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(15) (М.341001/341012) 2—1

ԳՐԱՑՈՒՑԱԿ

ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅՈՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԸՆԿԵՐՈՒԹ. ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1) Լ. Ուօլէս. «Բէն-Հուր», հ. I թարգմ. անգլ. Փ. Վարդանեանի — 75 կ.
2) Նոյն. հատոր II — 75 կ.
3) Շիրվանզադէ. «Արտիստը» — 25 կ.
4) Մուրացան. «Գէորգ Մարզպետունի», պատմական վէպ 1 ր. 20 կ.
5) Ժուկովսկի. «Քնած արքայադուստրը», պատկեր. հեքիաթ, փոխ. Աթ. Խնկոյեանի — 15 կ.
6) Ստ. Տէր-Աւետիքեան. «Պատմուածքներ» — 50 կ.
7) Նար-Դոս. «Մահը», վէպ 1 ր. 20 կ.
8) Րուբակին. «Ստորերկրեայ կրակ», պատկ., թարգ. Մ. Պ. — 50 կ.
9) Չ. Դիկկէնս. «Դաւիթ Կօպպէրֆիլդ», պատկ. վէպ, թարգ. Փ. Վարդանեան, մասն առաջին — 75 կ.
10) Նոյն. Մասն երկրորդ — 75 կ.
11) Նոյն. Մասն երրորդ — 75 կ.
12) Շիրվանզադէ. «Ժողովածու երկերի», հատոր IV 1 ր. 50 կ.
13) Դ. Դեմիրճեան. «Բանաստեղծութիւններ», հեղինակի պատկերով — 50 կ.
14) «Ոսկէ աղջիկ» պատկերազարդ, ռուս. թարգմ. Լ. Մելիք-Ադամեան — 07 կ.
15) Մ. Ի. Սիբիրեակի «Ակ-Բօզատ», պատկերազարդ, թարգ. Ս. Թորոսեան — 15 կ.

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

№ 1. Գաբրիէլ դ'Աննունցիօ. «Ջիօկօնդա», ողբ. 5 արար., ֆրանս. թարգ. Ս. Ցակոբեան — 15 կ.
№ 2. Իլիա Ճաւճաւաձէ. «Մուրացկանի պատմածը», վրաց. թարգ. Տ. Փիրումեան — 15 կ.
№ 3. Ա. Ահարոնեան. «Աստծու կրակը» — 15 կ.
№ 4-5. Իւշկևիչ. «Թագաւոր», ռուս. թարգ. Յ. Յովհաննիսեան — 30
№ 6. Ց. Մալխասեան. «Ցանցանքը» — 15
№ 7. Սէյրի. «Միլ ու ծաղիկ» — 15
№ 8-9. Ա. Տոլստոյ. «Իւանն Ահեղի մահը», թարգմ. Տիգրան Յովհաննիսեան — 30 կ.
№ 10. Ա. Չեխով. «Պատմուածքներ», թարգ. Ռ. Խան-Ազատ — 15 կ.
№ 11—12. Ա. Ս. Գրիբոեդով. «Խելքից պատուհաս», կօմ. 4 գործ., ոտանաւորով, թարգ. Լ.
№ Մանուէլեանի — 30 կ.
№ 13. Լորդ Բայրոն. «Մանֆրէդ», անգլիերէն բնագրից թարգմ. Տիրայր վարդ. — 15 կ.
№ 14. Գիւ-դը-Մօպասան. I «Ծարպագունդը», II «Զարդը», ֆրանս. թարգ. Ռ. Խան-Ազատ — 15 կ.
№ 15. Վ. Վալադեան, «Բժիշկը», դրամա 3 գործ. — 15 կ.
№ 16—17. Կնուտ Համսուն. «Պանը», գերմ. թարգմ. Աւ. Իսահակեան — 30 կ.
№ 18. Մարգար. «Վէպիկներ» — 15 կ.

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

№ 1. Ստ. Տէր-Աւետիքեան. «Զարբաստիկ թուղթը» — 8 կ.
№ 2. Մովսէս Ղուկասեան. «Նահապետական տուն» — 5 կ.
№ 3. Ս. Մելիք-Շահնազարեանց. «Գործակատար Մարտիրոսը» — 07 կ.

ՊԱՀԵՍՏԻ ԳՐՔԵՐԸ

Շիրվանզադէ. «Ժողովածու երկերի», հատոր I 1 ր. 50 կ.
Նոյն. Հատոր II 1 ր. 50 կ.
Նոյն. Հատոր III 1 ր. 50 կ.
4 հատորի գինը միասին 5 ր. —
Դ. Աղայեան. «Հէքիաթներ» I — 15 կ.
» » II — 15 կ.
Ց. Թումանեան. «Սասունցի Դաւիթ» — 15 կ.
» » «Անուշ» — 15 կ.
» » «Լեգենդաներ» — 15 կ.
Դ. Դեմիրճեան. «Ուխտաւորներ», «Աշուղի հէքիաթը» — 7 կ.
Ս. Շիրեան. «Մի մահ», «Անտառը», «Պատմուածքներ» — 7 կ.
Շանթ. «Երգեր» — 15 կ.
» «Լերան աղջիկը» — 15 կ.
Շիրվանզադէ. «Պատւի համար», դրամա 4 արարուածով — 60 կ.
Գ. Վանցեան. «Պատմական քերականութիւն արևելահայ լեզուի» — 75 կ.
Բժ. Գ. Մաղաքեան. «Սնունդ և ստամոքսի հիւանդութիւն» — 15 կ.
Օր. Հ. Մելիք-Հայկազեան. «Մի պտոյտ Ճապոնիայում» — 40 կ.
Վ. Վերեսաեվ. «Մի անմեղ մարդու սոսկալի մահը», թարգմ. Պ. Պռօշեանի — 6 կ.
Է. Վօյնիչ. «Բոռ», թարգ. Շանթի 1 ր. —
Յօն-Պոլէնց. «Գիւղացի Բիւտներ», թարգ. Ս. Թառայեանի 1 ր. 25 կ.
Էրկման-Շատրիան. «Մի գիւղացու պատմութիւնը», թարգմ. Վ. Փափազեանի 1 ր. 25 կ.
Ժամագործի յիշողութիւնները», թարգմ. Շ. Խաժակեանի — 8 կ.
Գաուլէ. «Կապիտալ և կապիտալիզմ», թարգմ. Ս. Թառայեանի — 12 կ.
Պրոֆ. Վ. Զօմբարտ. «Ինչու այժմ ամեն մարդ հետաքրքրվում է քաղաքատնտեսական և ընկերվարական խնդիրներով», թարգ. Ս. Թառայեանի — 10 կ.
Պրոֆ. Թ. Արևէլիս. «Իրաւունքի ծագումն ու պատմութիւնը», թարգմ. Ս. Թառայեանի — 10 կ.
Մարգար. «Գող» — 20 կ.

Դիմել՝ Թիֆլիսի և գաւառական գրախանութներին, Ընկերութեան ճիւղերին, աշխատակից անդամներին, հայաբնակ վայրերի մանր վարկի ընկերութիւններին, գործակալներին։ Պահեստը Ընկ. մօտ. Тифлисъ, Кавказское Армянское Издательское Общество, Бебутовская ул. № 25.

763. 0—2

АГЕНТЪ
М. А. ГАЖОНІЯ
по пріему объявленій въ мѣстныя и иногородныя газеты.
Условія льготныя и выгодныя.
Исключительное представительство нѣсколькихъ редакцій.
АДРЕСА: Тифлисъ:
I) Уг. Пушкинской и Армянск. базара, № 2, верхн. этажъ.
II) Гостин. «Ветцеля», телеф. 380.
III) Кв.: Вакэ, соб. д., телеф. 925.
826. 5—1

Հրատարակութիւն էն Նիկ. Աբրահամեանի
Руководство торг. бухгалтеріи въ связи съ корреспонденціей, производствомъ (2 допол. и исправл. изд.) Ц. 3 р. 50 к.
III Таблица вычисл. процентовъ отъ 1 до 360 дн. отъ 1/4 до 12% и на всѣ капиталы отъ 1 до 10,000 р. (2 изд.) Ц. 85 к.
IV Журнальныя статьи для опредѣл. дебета и кредита Ц. 75 к.
V Общедоступная справочн. книжка для служащихъ и слушателей бухгалтерск. курсовъ и занимающихся конторскими дѣлами. Ц. 30 к.
Бухг. курсы Н. В. Абрамьяна, Николаевская, 22.
(Խ.Հ.Կ.) 680. 20—16

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՄ ԳՈՐԳԵՐ ԿԱՐԿԱՏԵԼՈՒ
պատուէրներ։ Վելիկօկնեաժէսկայա № 100. Հարցնել Բեթղեհէմին։
Նոյն տեղը ընդունվում են ցանկացողներ գորգագործութիւն սովորելու համար։
(Կ.) 827. 2 1

ՀԱՐԿԱՒՈՐ ԵՆ
ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐ
Քութայիսի նահանգում գտնվող մեծ տարածութեան հողի վրա մշակելու թէյ, կաղին և ծխախոտ։ Հողի մի մասը կը տրվի իբրև սեփականութիւն, իսկ մնացեալը որոշ պայմաններով, երկար ժամանակով։ Շինութիւնների համար կը տրվի ձրի փայտ։ Մանրամասնութիւնների համար դիմել՝ Тифлисъ, Вознесенская 31. Кюркчьяну.
(օ.մ.) 825. 4—1

Մամուլի տակից
ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ԾԱՆՐ ԵՐԱԶ
պիէսը չորս գործողութեամբ
ԼԵՒՈՆ ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ
Վաճառվում է «ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ» գրավաճառանոցում։
ԳԻՆՆ Է 50 ԿՈՊ.
(օ. մ.) 815. 10—4

ՄԵՂՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏՈՒՆԸ
ՏԵՂԱՓՈԽՎԵԼ Է ՀԱՒԼԱԲԱՐ (Կախետինսկի հրապարակ, Լազարեվսկի փողոց № 1, Հաւլաբարի կլուբի շէնքում)։
№ 4 տրամվայը կանգնում է մի քանի քայլ հեռաւորութեան վրա։ Բոլոր արհեստանոցներում, ինչպէս նախկին տարիները, ընդունվում են ամեն տեսակ պատուէրներ՝ կանանց և երեխաների զգեստներ, (փորձը 2 անգամից ոչ աւել և տրամվայի ծախսը վեղչվում է կարելավարձից), սպիտակեղէններ, հարթակարի պատուէրներ, ֆորմէններ չորեր, աշակերտական և բանուորական զգեստներ, վերմակներ, ներքնակներ, վերմակի սաւաններ հարթակարով և այլն և այլն։
Գուլպայագործական արհեստանոցում աշակերտուհիների և պատուէրների ընդունելութիւնը հոկտեմբերի 15 ից։
Կարտօնաժի արհեստանոցում ընդունվում են պատրաստելու ամեն տեսակ տուփեր՝ ծխախոտի, կոնդիտերսկի, ապտեկարսկի, շերամի, զգեստների, կօշիկների և այլն։
ԳՆԵՐԸ ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԵՆ։
(Խ. Շ.) 800. 15—4

„Մշակի" խմբագրատանը
վաճառվում են
ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐԸ.
1) Հասարակութեան նեցուկները, Հ. Իբսէնի, թարգ. Լ. Բաբայեանի 50 կ.
2) Նոր կեանքի շեմքում, դրամ.-էտիւդ գաւառ. կեանքից, Ա. Ք-ի 40 կ.
3) Նշանվածներ, պիէս 3 գործ., Ալ. Աբէլեանի 60 կ.
4) Ուսանողներ, 3 գործ., Գ. Բաշինջաղեանի 50 կ.
5) Կայէնի ճանկերում, դրամա 5 գործ. Աւ. Առաքելեանի 50 կ.
6) Մազդա, դրամա, 5 գործ. Լևոն Մանուէլեանի 40 կ.
Նրանք, որոնք այս գրքերից մի-մի օրինակ կը պահանջեն մեզանից փողը կանխիկ վճարելով, կը ստանան 25% զեղչ և ճանապարհածախսը մեզ վրա։ Վերադիր վճարով պահանջողներին կը լինի միմիայն 15%
Հասցէն՝ Ред. газ. „Мшакъ", Тифлисъ.
(4) 10—10

ՀԱՇԻՎԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ
Գ. ԵՒ Մ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆՆԵՐԻ
Նիկօլայեվսկայա, 36, Վօրոնցովի արձանի մօտ։ Ընդունելութիւնը երեկոյեան ժամը 4—7-ը։
613. 50—41

ԱԳԵՆՏ
ՅՈՎՀ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ ԽԱԼԱԹԵԱՆԸ
հիւանդութիւնից կազդուրվելուց յետոյ վերանորոգել է յայտարարութիւններ ընդունելու պատուէրները տեղական և օտար քաղաքների պարբերական հրատարակութիւններում տպագրել տալու համար։ Բարեխիղճ և ճշգրիտ կատարումն ստանձնված պարտաւորութիւնների։
Միխայլովսկի պր. № 119. Տելեֆօն 697. (Խ.ու.) 810. 5—3

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный